

Jenni Polsa

PIENYRITTÄJIEN TALOUSHALLINNON
OSAAMISTARPEET SATAKUNNASSA

Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinnon suuntautumisvaihtoehto
2014

Polsa, Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Tammikuu 2014
Ohjaaja: Silventoinen, Marjatta
Sivumäärä: 43
Liitteitä: 4

Asiasanat: taloushallinto, pienyritykset, osaamistarve

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia osaamistarpeita satakuntalaisilla pienyrittäjillä on yritystensä taloushallintoon liittyen. Satakunnan ammattikorkeakoulu voi hyödyntää tutkimuksesta saatuja tuloksia kehittäessään koulutustarjontaansa paremmin alueen yrityksiä kohtaavaksi. Tutkimuksen kohteena olleet yritykset työllistävät alle kymmenen henkeä ja toimivat alkutuotannon, teollisuuden, energian, rakentamisen sekä kuljetuksen toimialoilla.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa esitellään aluksi Satakunnan Ammattikorkeakoulu ja sen tarjoamat koulutuspalvelut sekä tarkastellaan Satakunnan alueen yritystoimintaa. Pääasiassa teoriaosassa käsitellään minkälaisia osaamistarpeita yrittäjillä voi olla ja mitä ne tarkoittavat.

Tutkimusmenetelmä oli kvantitatiivinen. Tutkimuksen aineisto kerättiin lähettämällä satunnaisotannalla valituille yrityksille sähköpostitse linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeen kysymykset laadittiin teoriaosuuden pohjalta, ja ne koskivat yrittäjien taloushallinnon osaamistarpeita sekä kouluttautumishalukkuutta ja SAMKin koulutuspalvelujen tuntemista.

Tutkimuksen keskeisimpinä tuloksina voidaan todeta, että merkittävimmät osaamistarpeet yrittäjillä on tilinpäätöksen tulkintaan, hinnoitteluun, verotukseen sekä tunnuslukujen käyttöön liittyen. Tutkimuksen perusteella SAMKin koulutustarjonta ei ole yrittäjien keskuudessa kovin tunnettu, mutta kiinnostusta koulutukseen löytyisi, erityisesti lyhytkursseja ja seminaareja kohtaan.

SMALL ENTREPRENEURS' COMPETENCE NEEDS OF FINANCIAL MANAGEMENT IN THE REGION OF SATAKUNTA

Polsa, Jenni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business administration

January 2014

Supervisor: Silventoinen, Marjatta

Number of pages: 43

Appendices: 4

Keywords: financial administration, small enterprises, competence need

The purpose of this thesis was to find out what kind of competence needs the small entrepreneurs in the region of Satakunta have according to their companies' financial administration. The target group of this survey consists of small-sized companies which operate in fields of primary production, industry, energy, building and transportation.

The principal of this thesis, Satakunta University of Applied Sciences, and also the education services which it offers has been presented in the theoretical part. Theory part also concerns entrepreneurship in the region of Satakunta. Mainly the theoretical part consists of entrepreneurs' requirements of know-how and what do those mean.

This thesis was implemented as a quantitative survey. The material for the survey was collected with an electrical questionnaire, which was sent via email to randomly selected entrepreneurs. Survey's questions were compiled based on theoretical part of thesis. Questions related to entrepreneurs' requirements of know-how about financial management, urge of education and recognizing the education services of SAMK.

The most essential results of this survey are that entrepreneurs' most significant requirements on know-how relate to reading the financial statement, pricing, taxation and use of key ratios. Based on this survey, the education supply of SAMK isn't very familiar among the entrepreneurs. There is still fascination towards to educations, especially to short courses and seminars.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	6
3	SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU KOULUTUSPALVELUJEN TARJOAJANA	7
4	YRITYSTOIMINTA SATAKUNNASSA.....	8
5	TALOUSHALLINNON OSAAMISTARPEET	9
5.1	Yrityksen taloushallinto	9
5.2	Taloudellisten toimintaedellytysten tunnistaminen	10
5.2.1	Taloudellisten toimintaedellytysten merkitys yritystoiminnassa	10
5.2.2	Kannattavuus	10
5.2.3	Maksuvalmius	12
5.2.4	Vakavaraisuus	14
5.3	Kustannusten hallinta.....	15
5.4	Hinnoittelu	17
5.5	Budjetointi	19
5.6	Investointien suunnittelu.....	20
5.7	Tuloslaskelman ja taseen ymmärtäminen ja hyödyntäminen	23
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
6.1	Tutkimusmenetelmä.....	25
6.2	Aineiston keruu.....	25
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
7.1	Vastaajien taustatiedot	27
7.2	Taloudelliset toimintaedellytykset.....	29
7.3	Tilinpäätöksen hyödyntäminen ja käyttäminen	32
7.4	Talouden hallinta	34
7.5	SAMKin järjestämä koulutus.....	35
7.6	Koulutuksen tyyppi ja sisältö.....	37
7.7	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	38
8	LOPPUPÄÄTELMÄT	40
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Taloushallinnon rooli yrityksen toiminnassa on tärkeä. Muun muassa laskutus, maksuliikenne sekä palkanlaskenta ovat olennaisia yritystoiminnan toimivuuden kannalta, ja esimerkiksi kirjanpito on välttämätöntä jo lain perusteella. Tilinpäätöksestä saatavien tietojen avulla voidaan laskea yritykselle erilaisia, muun muassa sen kannattavuutta tai maksuvalmiutta, kuvaavia tunnuslukuja. Erilaiset taloushallinnon tuottamat raportit ja tunnusluvut ovatkin tärkeitä apuvälineitä yrityksen johdolle päätöksentekoa varten.

Opinnäytetyöni aiheena oli tutkia, minkälaisia osaamistarpeita Satakunnan alueen yrittäjillä on liittyen yrityksen talouden hallintaan ja siitä saatavien tietojen hyödyntämiseen. Satakunnan ammattikorkeakoulu pystyy hyödyntämään tutkimusta kehittäessään koulutustarjontaansa paremmin yritysten tarpeita kohtaavaksi. Tutkimuksen kohteena olivat yritykset, jotka toimivat alkutuotannon, teollisuuden, energian, rakentamisen sekä kuljetuksen aloilla.

Työn teoriaosuudessa kerrotaan aluksi Satakunnan ammattikorkeakoulusta koulutuksen tarjoajana sekä myös yleisesti tutkimuksen kohteesta, eli Satakunnan alueen yrityksistä. Lisäksi teoriaosuudessa käsitellään, millaisia osaamistarpeita yrityksillä voi olla taloushallinnon suhteen, sekä pohditaan, mitä kyseiset osaamistarpeet tarkoittavat.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvantitatiivinen tutkimustyö. Tutkimus toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin tutkimuksen kohderyhmästä valitulle otokselle.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä opinnäytetyössä varsinaisena tutkimusongelmana oli selvittää, minkälaisia eri osaamistarpeita Satakunnan yrittäjillä on yritystensä talouden hallintaan liittyen. Opinnäytetyön alaongelmana on yrittäjien koulutushalukkuuden selvittäminen. Tutkimuksen kohteena olevat yritykset ovat satakuntalaisia pienyrityksiä, jotka työllistävät alle 10 henkilöä sekä toimivat seuraavilla toimialoilla: alkutuotanto, teollisuus, energia, rakentaminen sekä kuljetus. Kyseisillä toimialoilla toimivia yrityksiä oli Satakunnassa yhteensä 5 262 kpl vuoden 2012 joulukuussa. (Satakunnan www-sivut 2013; Kotiranta sähköposti 19.11.2013.)

Tutkimuksen avulla saadaan tietoa siitä, minkälaisia osaamistarpeita yrittäjillä on. Näin ollen Satakunnan ammattikorkeakoulu voi kehittää koulutustarjontaansa palvelemaan paremmin alueen yrityksiä. Tutkimuksen avulla voidaan saada myös kyselyn kohteena olevat yrittäjät tietoiseksi SAMKin tarjoamista koulutuksista, jos nämä eivät ennen ole olleet tietoisia niistä. Lisäksi myös tutkimuksen kohteena olevat yritykset hyötyvät tutkimuksesta, sillä tutkimuksesta saadun tiedon perusteella koulutustarjonta voidaan saada kohtaamaan heidän tarpeensa.

3 SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU KOULUTUSPALVELUJEN TARJOAJANA

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Satakunnan ammattikorkeakoulu. SAMK toimii Satakunnassa neljällä eri paikkakunnalla; Porissa, Raumalla, Huittisissa ja Kankaanpäässä. Kampuksia on yhteensä kahdeksan. SAMKin toimintaa ylläpitää Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy. Osaamisalueita on kuusi; hyvinvointi, terveys, palveluliiketoiminta, logistiikka ja meriteknologia, energia ja rakentaminen sekä informaatioteknologia. SAMKissa on mahdollista suorittaa sekä AMK-tutkintoja että ylempiä AMK-tutkintoja, osa myös englanninkielisinä. Jokaiseen tutkintoon kuuluu olennaisena osana myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2013.)

SAMKissa opiskelee yhteensä noin 6 300 opiskelijaa ja se työllistää noin 450 henkeä. Eri suoritettavia ammattikorkeakoulun koulutusohjelmia on 25 ja ylempiin AMK-tutkintoihin valmistavia koulutusohjelmia on kahdeksan. Satakunnan ammattikorkeakoulusta valmistuu vuosittain noin 900 - 1 000 opiskelijaa ja yhteensä SAMKista on tähän mennessä valmistunut yli 14 500 opiskelijaa. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2013.)

Korkeakoulututkintojen lisäksi Satakunnan ammattikorkeakoulu järjestää myös muita koulutuspalveluita. Koulutuksia ja kouluttautumismahdollisuuksia on useita. SAMKissa voi opiskella avoimessa ammattikorkeakoulussa, joka antaa mahdollisuuden esimerkiksi parantaa omaa ammattitaitoaan tai vaikka hankkia kokonaan uusi ura. Myös erilaisia seminaareja järjestetään yhteistyössä Satakunnan Yrittäjien kanssa. Lisäksi SAMK järjestää korkeakouluasteen oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta. SAMKista on mahdollisuus myös saada lyhyempiä, muutamasta tunnista muutamaan päivään kestäviä kursseja. Kurssitarjonta on nähtävillä SAMKin Internet-sivuilla. Jos sopivaa koulutusta ei löydy valikoimasta, voi yritys myös esittää toiveita haluamastaan koulutuksesta, jolloin voidaan järjestää myös oma, yrityksen tarpeita vastaava henkilöstökoulutus. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2013.)

4 YRITYSTOIMINTA SATAKUNNASSA

Satakunnassa toimii tällä hetkellä hieman yli 14 000 yritystä. Vuonna 2011 eniten toimipaikkoja oli tukku- ja vähittäiskaupassa, liike-elämän palveluissa, rakentamisessa sekä teollisuudessa. Toimipaikkoja oli yhteensä reilut 16 000 ja niissä työskenteli yhteensä noin 62 000 henkilöä. Vuosina 1995 - 2011 kaikkien toimialojen liikevaihto kasvoi yhteensä 110 prosenttia. Vuonna 2012 viimeisellä kahdella vuosineljänneksellä kehitystä oli 1 prosentti, kun koko maassa kehitys taas oli -0,4 %. Vuonna 2011 kolme suurinta yritystyönantajaa olivat Satakunnan Osuuskauppa, STX Finland Oy sekä Teollisuuden Voima Oyj. (SataMittarin www-sivut 2012; Nieminen 2013, 39.) Tosin nykyään tilanne on aivan toinen, sillä STX Finlandin hallitus päätti syyskuussa sulkea Rauman telakan sen kannattamattomuuden vuoksi.

Satakunnan vahvuuksia yritystoiminnassa ovat elinkeinorakenteen monipuolisuus ja kansainvälisyys. Viennin osuus on puolitoista kertaa suurempi bruttokansantuotteesta kuin keskimäärin koko Suomessa. Myös jalostustoiminta työllistää eniten ihmisiä Satakunnassa ja jalostusarvo per asukas on koko maassa kolmanneksi korkein. Kansainvälisyyttä korostaa myös se, että usea satakuntalaisista teollisuuden yrityksistä on ulkomaisessa omistuksessa. (Nieminen 2013, 41.)

Tulevaisuudessa merkittävimpiä toimialoja elinkeinoelämän kannalta Satakunnassa tulevat olemaan biotalous ja energia-ala. Biologisten resurssien kehittäminen, jalostaminen sekä käyttäminen ympäristöllisesti kestäväällä tavalla luo biotalouteen kasvua sekä työpaikkoja. Lähi- ja luomuruokakonseptit yleistyvät kuluttajien keskuudessa ja maatilayritysten ympärille rakentuukin laaja palveluyritysverkosto. Energia-alalla taas toiminnan tukipilarina on ydinenergiavetoinen perustuotanto ja sen tukitoiminnot. Tämän lisäksi myös uusiutuvan energian osaaminen ja tuotanto on vahvassa nousussa. Meri- ja turvallisuusteollisuutta on myös tulevaisuudessa Satakunnassa, lisäksi elämys-, tapahtuma- ja luontomatkailu sekä hyvinvointipalvelut ovat yhä enenevässä määrin ihmisten tulonlähteinä. (Satakuntaliiton www-sivut 2013.)

5 TALOUSHALLINNON OSAAMISTARPEET

5.1 Yrityksen taloushallinto

Yrityksen laskentatoimi jaetaan kahteen osaan; sisäiseen ja ulkoiseen laskentatoimeen. Ulkoinen eli yleinen laskentatoimi tarkoittaa käytännössä yrityksen kirjanpitoa ja siihen liittyvää raportointia. Yleisen laskentatoimen tehtävänä on myös tuottaa tietoa yrityksestä sen ulkopuolisille sidosryhmille. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 13.)

Yrityksen sisäinen laskentatoimi, eli johdon laskentatoimi, taas tuottaa tietoa yrityksen johdolle päätöksenteon tueksi. Kyseisillä tiedoilla voi olla hyvinkin suuri merkitys tehtäessä päätöksiä toiminnan suunnitteluun, ohjaamiseen ja valvontaan liittyen. Tällaisia päätöksentekotilanteita ovat esimerkiksi hinnoittelu, investoinnit, sekä henkilöstön rekrytointi. Laskentatoimella on myös merkittävä rooli yrityksen kannattavuuden hallinnassa. (Järvenpää, Länsiluoto, Partanen & Pellinen 2010, 35-36; Alhola & Lauslahti 2009, 27.)

Jokaisen yrityksen toiminnan päätavoitteena on toimia kannattavasti ja lisäksi omistajat odottavat sijoituksilleen tuottoa. Tästä syystä yhtiön johdon tulee ymmärtää sekä sisäisen että ulkoisen laskentatoimen tuottamaa informaatiota, jotta se voi tehdä yritystoimintaa koskevia suunnitelmia ja päätöksiä. (Alhola & Lauslahti 2009, 10.)

Yrityksen johdon pitää voida olla varma yrityksensä liiketoiminnan kannattavuudesta ja taloudellisesta menestymisestä. Keskeisin keino tästä varmuuden saamiseen on talousohjaus. Talousohjauksella tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joiden avulla pyritään saavuttamaan yrityksen taloudelliset tavoitteet. Elinkelpoinen yritystoiminta vaatii tuottavuutta, maksukykyä ja vakavaraisuutta. Talouden johtaminen muodostuu suunnittelu-, toteuttamis- ja tarkkailutehtävistä. Suunnittelutehtävällä tarkoitetaan taloudellisten tavoitteiden asettamista yritystoiminnalle. Toteuttamistehtävässä taas johdon tulee toteuttaa omalta osaltaan laaditut suunnitelmat ja seurantatehtävässä johto seuraa, toteutuvatko asetetut tavoitteet ja suunnitelmat. (Ollonqvist 2013, 18-19.)

Jotta yrittäjä voisi ymmärtää yrityksensä taloutta, tulee tämän myös ymmärtää toiminnan ja tekemisen, sekä näiden taloudellisten vaikutusten, välillä vallitsevia riippuvuussuhteita. Liiketaloudessa tekemiset ja tuotot ovat aina yhteydessä toisiinsa. Tuotot ja liikevaihto syntyvät henkilöstön tekemisen kautta. (Ollonqvist 2013, 20.)

5.2 Taloudellisten toimintaedellytysten tunnistaminen

5.2.1 Taloudellisten toimintaedellytysten merkitys yritystoiminnassa

Yritystoiminta perustuu aina huolelliseen suunnitteluun, jotta voidaan välttyä mahdollisimman hyvin riskeiltä. Suunnittelussa pitää muistaa ottaa huomioon koko yritystoiminta, eikä vain tietyt osa-alueet. (Suomen Yrittäjien www-sivut 2013.) Jotta yritys voisi menestyä ja pysyä toiminnassa, tulisivatkin ainakin seuraavat kolme seikkaa olla aina ehdottomasti kunnossa; kannattavuus, maksuvalmius sekä vakava-raisuus (Kaunisto 2007, 30).

Vastuullisesti toimiva yritys pitää huolta kannattavuudestaan ja kilpailukyvyystään, jotta se pysyy toiminnassa myös tulevaisuudessa. Kun yritys menestyy, syntyy sen toiminnasta myönteisiä talousvaikutuksia myös sen sidosryhmille, esimerkiksi yhteiskunta saa veroja ja omistajat osinkoja. Yrityksellä ei ole mahdollisuutta huolehtia sosiaalisesta tai ympäristöllisestä vastuustaan, jos sen talous ei ole kunnossa. (Elinkeinoelämän Keskusliiton www-sivut 2013.)

5.2.2 Kannattavuus

Yrityksen kannattavuuteen on olemassa liuta erilaisia määritelmiä, joten ymmärtääkseen, mitä kannattavuus tarkoittaa, tulee ottaa huomioon muutkin yrityksen sidosryhmät kuin vain omistajat ja johto. Yksinkertaisimmillaan yrityksen kannattavuudella tarkoitetaan sitä, että sen tuotot ovat suuremmat kuin kustannukset. Kannattavuutta voidaan myös tarkastella tuotekohtaisesti; saadaanko tietyistä tuotteista tai palvelusta enemmän tuottoja, kuin siihen on kohdistettu kustannuksia. Lisäksi tietty yrityksen asiakas tai asiakasryhmä voi olla kannattava, jos se tuottaa yritykselle

enemmän tuloja kuin siitä aiheutuu kustannuksia. (Vilkkumaa 2005, 11-12.) Yrityksen suhteellisesta kannattavuudesta taas puhutaan silloin, kun yrityksen toiminnan tulos suhteutetaan yritykseen sijoitettuun pääomaan. Jos yritykseen on sijoitettu merkittävästi pääomaa, tulee sen absoluuttisen voiton myös olla suurehko. Kannattavuuden suhteellisen tarkastelun avulla pystytäänkin vertaamaan erilaisia ja erikokoisia pääomasijoituksia keskenään. Yrityksen talouden suunnittelussa olisi hyvä asettaa yritykselle sekä absoluuttisia että suhteellisia kannattavuuden tavoitteita. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 21.)

Yrityksen suhteellista kannattavuutta voidaan seurata erilaisten tunnuslukujen avulla. Voittoprosentti-tunnusluvuissa suhteutetaan tulosta kuvaava jäämä yrityksen liikevaihtoon ja kerrotaan saatu tulos sadalla. Esimerkiksi käyttökateprosenttia laskettaessa suhteutetaan käyttökate liikevaihtoon, liikevoittoprosentissa taas suhteutetaan liikevoitto liikevaihtoon. Erilaiset voittoprosentti-tunnusluvut sopivat parhaiten yrityksen sisäisen kehityksen tarkastelemiseen. Jos tunnusluvussa on tapahtunut muutoksia, kertoo se joko muuttuneesta kannattavuudesta tai muutoksista toimintatavoissa tai toiminnan painopisteissä. Muutosten syyt tulee aina selvittää. Käyttökateprosentille on olemassa toimialakohtaiset suositusarvot, mutta niitä ei kuitenkaan voida pitää varsinaisesti tavoitearvoina, koska tunnuslukuun vaikuttaa suuresti myös yrityskohtaiset tekijät, kuten esimerkiksi investointien uusimisen tarve sekä vieraan pääoman aiheuttamien kulujen määrä. (Leppilampi & Leppilampi 2000, 180-196.)

Kannattavuutta voidaan tarkastella myös laskemalla omalle pääomalle tuottoprosentti eli ROE (Return On Equity). ROE lasketaan suhteuttamalla yrityksen nettotulos oman pääoman määrään. Sitä voidaan käyttää oman pääoman tuottoasteen analysoimiseen sekä tuottotavoitteiden asettamiseen. Oman pääoman tuottoasteen tulisi olla hieman korkeampi kuin vieraan pääoman tuottoaste, sillä oma pääoma on aina yrityksessä vakuudetonta, riskistä rahaa. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 280-281.)

Kannattavuutta voidaan myös mitata laskemalla sijoitetulle pääomalle tuottoaste eli ROI (Return on investment), joka on yksi yleisimpiä kannattavuuden tunnuslukuja. ROI lasketaan suhteuttamalla yrityksen liikevoitto taseen loppusummaan ja se ilmaisee sen, miten paljon sijoitetulla pääomalla saadaan tulosta aikaiseksi. Jos taas suhteutetaan liikevaihto yrityksen taseen loppusummaan, saadaan tulokseksi yrityksen

pääoman kiertonopeutta kuvaava tunnusluku. Jos kiertonopeus on yli yhden, on yritys tällöin tuottanut investoiduilla pääomilla enemmän liikevaihtoa, kuin investoinnit ovat arvoltaan. (Alhola & Lauslahti 2009, 140-144; Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 278.)

5.2.3 Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä maksaa lyhytaikaiset velkansa ja muut maksunsa sovittuna ajankohtana. Yleensä yrityksen rahoitustilanne peilautuu maksuvalmiuteen. (Vilkkumaa 2010, 48.) Maksuvalmiudessa on kysymys siitä, riittävätkö yrityksen rahat jokahetkisesti. Osa yrityksen maksuvalmiudesta voi lukea suoraan taseesta, kuten eristä rahat ja pankkisaamiset, rahoitusarvopaperit sekä vaihto-omaisuus. Osa taas voidaan päätellä välillisesti tarkastelemalla muun muassa tilinpäätöksen liitetietoja; esimerkiksi miten suuret ovat sen tämän hetkiset vastuut ja onko yrityksellä leasing-rahoitusta. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 199-200.)

Yrityksen maksuvalmiutta voidaan selvittää esimerkiksi quick ratio ja current ratio -tunnuslukujen avulla. Quick ratiossa lasketaan yrityksen saamiset sekä rahat ja pankkisaamiset yhteen ja näiden summa jaetaan lyhytaikaisen vieraan pääoman määrällä. Laskelmasta saatu tunnusluku kertoo sen, miten kauan yrityksen likvidit varat riittävät lyhytaikaisten velkojen maksamiseen. Jos saatu luku on yli yhden, niin yritys pystyy maksamaan velkansa niiden erääntyessä. Jos taas luku on alle yhden, niin yrityksen maksuvalmius heikkenee. Yleisesti ottaen voidaan tavoitearvona pitää yli yhden menevää arvoa. Kyseinen tunnusluku on erittäin käyttökelpoinen, koska se on helppo selvittää ja se ei ole riippuvainen yrityksen toimialasta - yrityksen maksuvalmiuden on oltava kunnossa riippumatta siitä, millä alalla se toimii.

Current ratio -luku taas saadaan, kun lasketaan yhteen yrityksen saamiset, rahat ja pankkisaamiset sekä vaihto-omaisuus ja saatu summa jaetaan lyhytaikaisen vieraan pääoman määrällä. Current ratiossa siis huomioidaan maksuvalmiuteen liittyvänä tekijänä myös yrityksen vaihto-omaisuus, eli varastossa olevat myytävät tavarat, raaka-aineet, tarvikkeet jne. Ajatellaan, että tarvittaessa yritys voi myydä vaihto-omaisuuttaan ja käyttää tästä saadut varat lyhytaikaisten velkojen maksamiseen. Saa-

tua tunnuslukua voidaan analysoida seuraavasti; hyvän tunnusluvun arvo on kaksi, 1,5-2 taas on tyydyttävä. Jos saatu luku on alle yhden, niin yrityksen maksuvalmius on todella heikko. (Vilkkumaa 2010, 48-50.)

Maksuvalmiutta voidaan mitata myös erilaisten kiertoaika-tunnuslukujen avulla. Vaihto-omaisuuden kiertoaika laskemalla voidaan selvittää, onko yrityksessä olemassa sellaista rahoituksellista joustoa, minkä toteutus olisi mahdollista varastoon sitoutunutta pääomaa alentamalla. Vaihto-omaisuuden kiertoaika lasketaan jakamalla vaihto-omaisuuden arvo myytyjen hyödykkeiden hankintahinnalla ja saatu luku kerrotaan luvulla 365. Saatu luku kertoo sen, kuinka monta päivää tavarat keskimäärin ovat varastossa, ennen kuin ne myydään. Lukua voidaan tulkita esimerkiksi sen mukaan, millainen kiertonopeus alalla yleisesti on. Myös yrityksen myyntisaamisista ja ostovelosta voidaan laskea kiertonopeudet. Myyntisaamisten kiertoaika saadaan jakamalla myyntisaamisten määrä liikevaihdolla ja kertomalla saatu tulos luvulla 365. Saatu luku kertoo sen, miten kauan keskimäärin kestää, että asiakas maksaa laskunsa. Kyseistä lukua voidaan pyrkiä parantamaan esimerkiksi tehostamalla perintää tai myymällä saamia rahoitusyhtiöille. Ostovelkojen kiertoaika taas lasketaan jakamalla vastaavasti ostovelkojen määrä ostojen määrällä, ja kertomalla saatu tulos luvulla 365. Tämä tunnusluku kertoo sen, montako päivää yrityksellä itsellään kestää maksaa velkansa. Ostolaskujen maksuaikoja pidentämällä voidaan parantaa yrityksen maksuvalmiutta. Yritys voi esimerkiksi pyrkiä neuvottelemaan itselleen pidempiä maksuaikoja. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 205-207.)

Yritys voi koettaa parantaa maksuvalmiuttaan muun muassa hankkimalla uuden rahanlähteen, esimerkiksi ottamalla lisää lyhytaikaista lainaa. Myös nopeuttamalla odotettavissa olevaa kassatuloa tai siirtämällä rahankäyttöä voidaan pyrkiä parantamaan maksuvalmiutta. Asiakkaalle voidaan esimerkiksi luvata ylimääräinen alennus, jos tämä hoitaa maksusuorituksensa ajoissa, tai sitten saatavat voidaan myydä rahoitusyhtiölle. Rahankäyttöä voidaan siirtää esimerkiksi luopumalla käteisalennuksesta tai viivästyttää maksua ja maksaa siten myös yliaikakorkoa.

Lyhytaikaisen velan avulla saatu uusi rahanlähde riippuu aina yrityksen velanmaksukyvyistä. Edellä mainitut quick ratio ja current ratio -tunnusluvut kertovat, onko yrityksellä mahdollisuutta hoitaa uusia lyhytaikaisia sitoumuksia. Yritys voi myös koet-

taa saada aikaan uusia rahanlähteitä yrityksen sisältä muun muassa alentamalla sitoutuneen pääoman määrää. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi pienentämällä varaston määrää. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 200-201.)

5.2.4 Vakavaraisuus

Vakavaraisuus tarkoittaa yrityksessä olevan oman ja vieraan pääoman suhdetta koko pääomaan ja sitä, miten se kykenee selviämään taloudellisista velvoitteistaan pitkällä tähtäimellä (OP-Pohjolan www-sivut 2013). Maksuvalmiuden tavoin myös vakavaraisuus voidaan jakaa dynaamiseen ja staattiseen vakavaraisuuteen. Dynaaminen vakavaraisuus kuvastaa lähinnä yrityksen kykyä maksaa vierasta pääomaa takaisin, eli että yritys selviytyy vieraan pääoman lyhennyksistä ja koroista. Staattinen vakavaraisuus tarkoittaa käytännössä omavaraisuutta, eli että yrityksen oman pääoman osuus koko pääomasta on tarpeeksi iso vieraaseen pääomaan nähden. (Alhola & Lauslahti 2009, 152.)

Toisin sanoen, puhuttaessa vakavaraisuudesta tarkastellaan yrityksen oman pääoman suhdetta koko pääoman määrään. Saatua prosenttilukua kutsutaan omavaraisuusasteeksi. Yleisesti ottaen hyvä tavoitearvo on 50 %, tyydyttävä arvo on 40-50 % ja alle 40 % heikko. Kun omavaraisuusaste on riittävän suuri, kykenee yritys selviämään taloudellisesti vaikeampienkin aikojen yli. Lisäksi suuremman vakavaraisuuden omaava yritys voi tehdä huomattavasti itsenäisemmin toimintaansa koskevia päätöksiä kuin yritys, jonka rahoitus on pääosin ulkopuolista. (Vilkkumaa 2010, 50-51.)

Lisäksi vakavaraisuutta voidaan mitata laskemalla yrityksen nettovelkaantumisaste. Kyseisellä luvulla kuvataan sitä, kuinka kauan yrityksen varat riittävät velkojen maksamiseen, ja riittääkö yrityksen oma pääoma tämän jälkeen taas vieraan pääoman lyhentämiseen. Luku saadaan vähentämällä korollisesta vieraasta pääomasta rahojen ja pankkisaamisten määrä ja jakamalla saatu tulos oman pääoman määrällä. Tunnusluvun yleinen tavoitearvo on yksi. Jos luku on yli yhden, voidaan nettovelkaantumisastetta pitää tyydyttävänä. (Vilkkumaa 2010, 50-51.)

Yrityksen vakavaraisuutta kuvaa myös sen suhteellinen velkaantuneisuusaste. Kuntaseessa olevista veloista vähennetään saadut ennakot ja jaetaan tulos liikevaihdolla ja kerrotaan sadalla, saadaan tietää, miten suuri osa ajasta kuluu velkojen maksamiseen, jos ko. osuus käytettäisiin vain tähän tarkoitukseen. Laskelmassa ajanjakso on se, miltä ajalta liikevaihtoa tarkastellaan, yleensä kuitenkin yksi vuosi. Suhteellista velkaantuneisuutta voidaan tulkita yksinkertaisesti niin, että mitä korkeampi prosenttiluku on, sitä heikompi yrityksen tilanne on. Velkaantuneisuus on hyvällä tasolla, jos luku on alle 40 %. (Vilkkumaa 2010, 50-51.)

5.3 Kustannusten hallinta

Yrittäjän on tärkeää tunnistaa, millainen on yrityksen kustannusrakenne ja myytävän tuotteen tai palvelun kustannus, eli omakustannushinta. Kustannusten seurannan ehdoton edellytys on selkeät mittarit, eli keskeiset tunnusluvut, jotka tukevat yrityksen strategian mukaista toimintaa. (Fiilin 2009, 45.)

Yrityksen kustannukset voidaan jakaa muuttuviin ja kiinteisiin, välittömiin ja välillisiin, yhteis- ja yleiskustannuksiin sekä erillis- ja kokonaiskustannuksiin. Muuttuvia ja kiinteitä kustannuksia käytetään silloin, kun kustannukset vaihtelevat yrityksen tuotannon mukaan. Muuttuvat kokonaiskustannukset yleensä kasvavat, jos yrityksen tuotantomäärä kasvaa, kun taas kiinteät kokonaiskustannukset pysyvät muuttumattomina tuotantomäärästä riippumatta. Muuttuvia kustannuksia ovat esimerkiksi työntekijöiden palkkakustannukset sekä materiaaleista aiheutuvat kustannukset, kiinteitä kustannuksia taas esimerkiksi ovat korot ja toimitilojen vuokra. (Järvenpää ym. 2010, 54-58.) Muuttuvat kustannukset voidaan myös jaotella kahteen luokkaan niiden muuttumisen suhteen volyyymiin nähden. Jos muuttuvien kustannusten määrä muuttuu ylisuhteisesti toiminnan volyyymiin katsottuna, kutsutaan muuttuvia kustannuksia tällöin progressiivisesti muuttuviksi kustannuksiksi. Jos kustannukset taas muuttuvat alisuhteisesti, kutsutaan niitä degressiivisesti muuttuviksi kustannuksiksi. (Alhola & Lauslahti 2009, 55.)

Valmistusmäärän kasvaessa kokonaiskustannusten määrä kasvaa, mutta samalla myös valmistuksen yksikkökustannukset laskevat. Kokonaiskustannusten muutok-

seen vaikuttavat tuotantomäärän, muuttuvien yksikkökustannusten tai kiinteiden kustannusten muutos. Kokonaiskustannusta voidaan siis pienentää esimerkiksi pienentämällä vuokratkustannuksia tai käyttämällä halvempia materiaaleja tuotteen valmistuksessa. (Järvenpää ym. 2010, 54-58.)

Kustannukset voidaan myös jakaa välillisiin ja välittömiin kustannuksiin. Välittömät kustannukset ovat luonteeltaan sellaisia, jotka voidaan suoraan kohdistaa laskentakohteelle, kuten esimerkiksi tietylle tuotteelle. Välittömiä kustannuksia ovat esimerkiksi tietyn tuotteen valmistuksesta aiheutuvat palkkakustannukset. Välilliset kustannukset taas ovat sellaisia, joita ei voida suoraan kohdistaa laskentakohteelle. Tällaisia kustannuksia ovat esimerkiksi vuokratkustannukset tai kone- ja laitekustannukset, kun samoissa tiloissa ja samoilla välineillä valmistetaan useita eri tuotteita. Välilliset kustannukset voidaan kohdistaa laskentakohteelle useimmiten aiheuttamisperusteen mukaan, minkä verran esimerkiksi kyseisen tuotteen myynti tai toimittaminen aiheuttaa kustannuksia. (Järvenpää ym. 2010, 58-61.)

Esimerkiksi jonkin tietyn tuotteen valmistamisesta ja toimittamisesta sekä hankkeesta tai tapahtumasta voi aiheutua myös erilliskustannuksia, joita ovat esimerkiksi tuotteen valmistuksesta johtuvat raaka-ainekustannukset. Erilliskustannuksiin liittyy aina niiden aiheuttamisperiaatteen mukainen syy-yhteys. Erilliskustannuksia ei kuitenkaan synny, jos kyseisen tuotteen tuotanto lopetetaan tai jos hanke jää toteutumatta. Yleiskustannukset ovat muuten samankaltaisia, kuin erilliskustannukset, mutta ne ovat olemassa huolimatta siitä, tuotetaanko kyseistä tuotetta tai toteutuuko projekti vai ei. Muun muassa yleiset markkinointikustannukset ovat luonteeltaan yleiskustannuksia. (Järvenpää ym. 2010, 62; Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 59.)

Valmistuskustannuksiin pystytään vaikuttamaan kaikkein eniten tuotteen ja sen tuotannon suunnitteluvaiheessa, kun taas jo tuotannossa olevan tuotteen kustannuksiin pystyy vaikuttamaan oikeastaan vain tuottavuutta parantamalla (Järvenpää ym. 2010, 168). Yrityksen kustannuksiin ei välttämättä kuitenkaan aina pystytä suoraan vaikuttamaan, jolloin pitää pyrkiä vaikuttamaan kustannustekijöihin sekä resurssien käyttöpäätöksiin ja toimintoihin (Lehtonen 2007, 118).

5.4 Hinnoittelu

Yrityksen tuotteen tai palvelun hinnoittelulla on erittäin merkittävä vaikutus yrityksen menestymiseen sekä tuottojen kautta kannattavuuteen. Hinnoittelulla voidaan myös vaikuttaa tuotteen tai palvelun asemaan markkinoilla sekä sen kysyntään - useimmiten hinnan alentaminen lisää kysyntää ja nostaminen taas laskee kysyntää. (Järvenpää ym. 2010, 184-185). Hinnoittelulla on merkittävä vaikutus yrityksen tulokseen. Yrityksen tuotteiden tai palveluiden hintatasoa tulee jatkuvasti tarkkailla, jotta se pysyy riittävänä ja oikeellisenä. Jos hinnat eivät ole tarpeeksi kannattavia yrityksen kannalta, tulee yrityksen joko nostaa tuotteidensa tai palveluidensa hintaa, pyrkiä laskemaan kustannuksia tai tehdä molempia. (Vilkkumaa 2010, 196.)

Tuotteen tai palvelun arvonlisäveroton hinta tulee asettaa sellaiseksi, että se kattaa ainakin kaikki tuotteen tai palvelun muuttuvat ja kiinteät kustannukset sekä tuotteen tai palvelun osuuden yrittäjävoitosta. Tuotteen tai palvelun kannattavuus on tärkeää tietää yrityksen oman toiminnan turvaamisen vuoksi. Myyntihintaan vaikuttaa kuitenkin aina markkinoilla vallitseva hintataso. (Vilkkumaa 2010, 197-198.)

Tuote voidaan hinnoitella kustannusperusteisesti, markkinaperusteisesti, tavoiteperusteisesti, arvoperusteisesti tai sopimusperusteisesti (Järvenpää ym. 2010, 185). Kustannusperusteisessa hinnoittelutavassa hinnoittelun perustana ovat nimenomaan tuotteen kustannukset. Kun tuote hinnoitellaan kustannusten perusteella, tulee ensimmäiseksi jakaa tuotteen kustannukset välittömiin ja välillisiin sekä muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin, sekä päättää, mitkä kustannukset huomioidaan laskelmissa. Jos välilliset kustannukset otetaan huomioon, tulee niille määritellä kohdistamisperiaatteet. Seuraavaksi lasketaan tuotekohtaiset kustannukset sekä lisätään laskelmaan tuotekohtainen voittotavoite ja mahdolliset annettavat alennukset, jolloin saadaan tuotteen lopullinen, arvonlisäveroton myyntihinta. Kustannusperusteisessa hinnoittelussa käytetään joko katetuottohinnoittelumenetelmää tai omakustannusarvoon perustuvaa menetelmää. Katetuottomenetelmässä muuttuvien kustannusten päälle lasketaan kiinteät kustannukset ja voittolisän kattava katelisa, kun taas omakustannusarvomenetelmässä muuttuvien ja kiinteiden kustannusten päälle lasketaan voittotavoitteen kattava voittolisä. (Järvenpää ym. 2010, 187-188.)

Markkinalähtöinen hinnoittelu perustuu tuotteen tai palvelun markkinoihin, josta hinta saadaan suoraan. Jotta markkinalähtöinen hinnoittelu olisi kannattavaa, tulisi yrityksen saada sopeutettua kustannuksensa markkinahinnan alapuolelle. Markkinoilta usein löytyy tuotteelle toisia, korvaavia tuotteita, joiden mukaan markkinahinta tai hintataso määräytyy. Hintatasoa ei kannata ylittää, jollei tuote ole jollakin tapaa differoitu kilpailevista tuotteista. (Järvenpää ym. 2010, 195.)

Tavoiteperusteinen hinnoittelu pohjautuu yrityksen itselleen asettamiin strategisiin tavoitteisiin. Yrityksen eri tavoitteet voivat kuitenkin olla ristiriitaisia toisiinsa nähden. Esimerkiksi yritys voi joutua tinkimään kannattavuudestaan tavoitellessaan isompaa osuutta markkinoilta. (Järvenpää ym. 2010, 185.)

Jos tuote tai palvelu hinnoitellaan arvoperusteisesti, määräytyy sen hinta sen mukaan, miten arvokkaaksi se koetaan. Kyseisessä hinnoittelutavassa on ehdottoman tärkeää osata asettua asiakkaan asemaan, ja miettiä näin tuotteen lisäarvoa. Tuotteen tai palvelun arvo asiakkaan silmissä voi myös vaihdella sen mukaan, miten eri asiakkaat arvostavat tuotteen tai palvelun erilaisia ominaisuuksia tai sen hyödynnettävyyttä. (Järvenpää ym. 2010, 196.)

Tuotteen tai palvelun hinta voidaan myös sopia tapauskohtaisesti myyjän ja asiakkaan välillä. Tässä tapauksessa puhutaan sopimusperusteisestä hinnoittelutavasta. Kyseinen hinnoittelu on yleinen esimerkiksi rakennusalalla urakoista neuvoteltaessa. (Järvenpää ym. 2010, 196.)

Uusiin tuotteisiin käytetään erilaisia hinnoittelumenetelmiä, koska hintaa pohdittaessa ei ole vielä aiempaa kokemusta siitä, miten hinta vaikuttaa tuotteen tai palvelun kysyntään. Varsinkin täysin uudenlaisten ja innovatiivisten tuotteiden ja palveluiden kohdalla voidaan käyttää kermankuorintahinnoittelua. Tässä menetelmässä tuotteen tai palvelun hinta asetetaan aluksi reilusti korkealle, koska kilpailijoita ei ole. Hintaa voidaan myöhemmin laskea, jos markkinoille tulee kilpailevia tuotteita tai palveluita, eli hintaa niin sanotusti kuoritaan pois. Toinen uusien tuotteiden hinnoittelutapa on markkinoiden valtaushinnoittelu. Siinä tuotteen tai palvelun hinta asetetaan sellaiseksi, jolla yritys voi saada mahdollisimman suuren markkinaosuuden ja myyntimäärän.

Tällä tavoin hinnoitellun tuotteen hintaa voidaan myöhemmin nostaa, kun haluttu osuus on saavutettu. (Järvenpää ym. 2010, 186.)

5.5 Budjetointi

Budjetti on yrityksen rahamääräinen toimintasuunnitelma, joka on tavoitteellinen ja päättyy mahdollisimman hyvään taloudelliseen suoritustasoon. Budjetteja laaditaan yleensä erikseen osasto-, tulosityksikkö-, divisioona- ja konsernikohtaisesti. Yleensä budjetit tehdään vuodeksi tai tilikaudeksi eteenpäin, mutta ne sisältävät myös tavoitteita kuukausi-, vuosineljännes- tai puolivuotiskausille. Budjetoinnin tavoitteena on konkretisoida ja laatia yrityksen päämäärien ja strategian toteuttamiseksi lyhyen aikavälin suunnitelmat ja tavoitteet. Budjetoinnilla on merkittävä rooli yrityksen strategian toteuttamisessa sekä toiminnan kehittämisessä. Budjetoinnin tavoitteita ovat muun muassa yrityksen resurssien kohdistaminen, toimintaedellytysten ohjaus ja niiden varmistaminen tulevaisuudessa sekä toiminnan tehostaminen. (Järvenpää ym. 2010, 207-208.) Budjetti tulee aina ehdottomasti laatia myös kirjalliseen muotoon, jotta sitä pystytään käyttämään yrityksen toiminnan tarkkailussa, ja että se saataisiin tiedoksi niille, jotka vastaavat budjetin toteutumisesta (Jyrkkiö & Riistama 2004, 226).

Budjetti toimii yrityksen operatiivisen johdon työkaluna. Se avustaa johtoa yrityksen toiminnan suunnittelussa, tarkkailussa ja koordinoinnissa. Jotta budjetointi voisi onnistua, tulee yrityksen toiminnan suunnittelun olla systemaattista. Budjettia laadittaessa tulee asettaa selkeät ja realistiset tavoitteet. Koska budjetti pitää sisällään taloudellisia tavoitteita, voidaan sen avulla seurata yrityksen tuottojen ja kustannusten kehittymistä. Jotta budjettia voitaisiin käyttää mahdollisimman hyvin hyödyksi tarkkailussa, pitää mahdollisia poikkeamia pystyä analysoimaan riittävän tarkasti. Budjetilla on vaikutusta yrityksen koordinointiin sekä suunnittelun että tarkkailun osalta. Jo budjetin laadintavaiheessa tapahtuu koordinointia, sillä eri vastuualueiden on sitouduettava koko yrityksen toimintaan. Budjetti on oiva koordinoitiväline myös tarkkailuvaiheessa. Jos budjettiajanjakson aikana ilmenee poikkeamia, on niistä saatava tieto nopeasti eri organisaation osille, jotta vaadittavat toimet saadaan käyntiin. (Jyrkkiö & Riistama 2004, 228-229.)

Budjettien laadinnassa on kaksi tavoitetta; taloudellinen tavoite ja toimintatavoite. Taloudellisella tavoitteella tarkoitetaan yrityksen asettamaa voittotavoitetta. Voittotavoite voidaan ilmaista esimerkiksi toimintaan sidotun pääoman tuotto prosenttina tai pääoman kustannuksina. Budjetti voidaan hyväksyä vasta, kun tuottotavoite saavutetaan. Yrityksen toimintatavoitteena voi olla esimerkiksi tietty valmistusmäärä budjettikauden aikana tai tietyn markkinaosuuden saavuttaminen. (Jyrkkiö & Riistama 2004, 231-232.)

Yrityksen budjetointijärjestelmä koostuu pääbudjeteista ja niihin liittyvistä alabudjeteista. Pääbudjetteja ovat tulosbudjetti, tasebudjetti ja rahoitusbudjetti. Tulos- ja tasebudjetit laaditaan tuloslaskelman ja taseen muotoon, rahoitusbudjetti taas kassavirtalaskelman muotoon. Alabudjetit tukevat pääbudjettien laadintaa, ja ne tehdään yrityksen keskeisimmille toiminnoille. Tavallisimmin käytettyjä alabudjetteja ovat myynti-, osto-, valmistus-, varastointi-, markkinointi-, hallinto- ja investointibudjetit, joista saadut tiedot siirretään oikeisiin kohtiin pääbudjetteihin. Budjetteja yhdistetään vastuualuelaskennan mukaisesti niin, että kustannuspaikkakohtaisten budjettien pohjalta laaditaan tulosityksikköjen budjetit, joista edelleen osastojen ja lopulta koko konsernin budjetit. (Järvenpää ym. 2010, 211.)

5.6 Investointien suunnittelu

Taloushallinnolla on merkittävä rooli, kun yritys suunnittelee investointeja, kuten esimerkiksi uusien laitteiden tai toimitilojen hankintaa. Taloushallinnosta yrityksen johto saa tietoja siitä, onko suunniteltu investointi kannattava tai että miten investoinnista saadut tuotot kehittyvät ja kattavat investoinnista aiheutuneet kustannukset. (Järvenpää ym. 2010, 36.)

Investoinneilla pyritään turvaamaan ja parantamaan yrityksen toimintaedellytyksiä, siksi investointipäätökset ovat ehdottoman tärkeitä. Huonoilla investoinneilla tai kokonaan investoimatta olemalla ei tulevaisuus näytä kovin valoisalta. Investointipäätösten tekemiseen liittyy aina epävarmuus tulevaisuudesta. Epävarmuutta voidaan

kuitenkin pyrkii lieventämään hyvien investointilaskelmien sekä järjestelmällisen menettelyn avulla. Investointilaskelmien pohjana olevat oletusarvot tulee arvioida mahdollisimman oikeellisiksi sekä laatia näiden pohjalta selkeät ja tarpeeksi kattavat investointilaskelmat. Myös perehtymällä aiempiin investointilaskelmiin ja oletusarvoihin voidaan helpottaa uusien investointilaskelmien laatimista. (Vilkkumaa 2010, 216.)

Investointien tuotto-odotuksia voidaan siis arvioida erilaisilla investointilaskelmilla, joita ovat nykyarvo-, sisäisen korkokannan ja takaisinmaksuajan menetelmä. Nykyarvomenetelmän tarkoituksena on laskea ylittääkö investoinnista saatavat tulevat tuotot investoinnista aiheutuva kustannuksen. Koska kyseessä on tulevaisuuden tuotot, tulee ne inflaation sekä investointiin liittyvän riskin vuoksi diskontata vastaamaan nykyhetken arvoa. Jos investoinnin nettonykyarvo on suurempi kuin nolla, niin investointi on kannattavaa toteuttaa. (Koski 2008, 25-26.)

Kun lasketaan investoinnin kannattavuutta sisäisen korkokannan menetelmällä, pitää ratkaista investoinnille sellainen tuottoaste, jolloin nykyarvo on nolla. Jos laskelmas- ta saatu tuottovaatimus on suurempi kuin investoinnille on asetettu, niin investointi kannattaa toteuttaa. Takaisinmaksuajan menetelmällä taas lasketaan, miten nopeasti investointi maksaa itsensä takaisin. (Koski 2008, 29-31.)

Pienille ja keskisuurille yrityksille tavalliset investoinnit voidaan jakaa viiteen luokkaan niiden tuottovaatimuksen mukaisesti. Näitä luokkia ovat korvausinvestoinnit, kapasiteetin laajennusinvestoinnit, uudet toimipisteet kotimaassa, uudet liiketoiminnot ja kansainvälistyminen sekä investoinnit uusiin teknologioihin. Korvausinvestoinnit ovat investointeja, joihin ei liity markkina- tai teknologiariskiä. Korvausinvestoinnilla ei yleensä pyritä kasvattamaan myyntiä, vaan ylläpitämään kapasiteettia ja varmistamaan tuotannon jatkuvuus. Teknologista riskiä ei ole, koska tuotteen valmistaminen osataan ennestään eikä siihen liity teknologisia ongelmia. Yleisesti korvausinvestointien tuottovaatimus on noin 6 - 8 prosenttia vuodessa. Jos yrityksen kapasiteettia pyritään investoinneilla laajentamaan, liittyy investointiin jo hieman markkinariskiäkin, sillä kapasiteetin kasvaessa myös lisämyynnin tarve kasvaa. Tässäkään tapauksessa teknologiariskiä ei ole. Tällaisissa investoinneissa tuottovaatimus on yleensä 8 - 15 prosenttia, riippuen lisäkysynnän epävarmuudesta ja lisämyynnin tar-

peesta. Uuden toimipisteen avausta varten vaadittavat investoinnit ovat samankaltaisia kuin kaksi edellä mainittua, mutta niihin liittyy lisäksi riski toimipisteiden käynnistämiskustannuksista ja muista mahdollisista käynnistämiseen liittyvistä ongelmista, kuten esimerkiksi henkilöstön saanti. Tällaisen investoinnin tuottovaatimus on yleensä 15 - 20 prosenttia. (Koski 2008, 26-27.)

Yrityksen investoidessa uusiin liiketoimintoihin tai kansainvälistymiseen nousee markkinariski todella korkealle. Uutta kysyntää joudutaan luomaan tai yritys saattaa päätyä jo valmiiksi ”täysille” markkinoille, jossa kilpailua on paljon. Tuottovaatimuksen tulisi olla vähintään 20 prosenttia, jos voidaan olettaa, että teknologiariskiä ei ole. Jos taas investoidaan uusiin teknologioihin, niin sekä markkina- että teknologiariski ovat merkittäviä. On esimerkiksi mahdollista, että uutta teknologiaa ei saada toimimaan tai että sen kilpailukyky on epävarma. Näiden investointien tuottovaatimuksen pitää olla vähintään 30 prosenttia vuodessa. Yleisesti ottaen voidaan siis todeta, että mitä riskisempi investointi on, sitä suurempi tuottovaatimus sille pitää asettaa. (Koski 2008, 27-28.)

Investoinnit tulee tietenkin myös rahoittaa jotenkin. Rahoituksen suunnittelun tärkeys riippuu paljolti siitä, miten paljon yrityksen tuotoissa on vaihtelevuutta ja kasvua. Yksittäisen investoinnin kannattavuus- ja rahoitusvaikeuksia voidaan arvioida investointien erillislaskelmilla. Lainojen hoitokate -tunnusluku kuvastaa sitä, miten yrityksen tulorahoitus riittää tulevaisuudessa tai on tähän asti riittänyt lainojen maksamiseen. Lainojen hoitokate saadaan, kun lasketaan yrityksen rahoitustulos ja -kulut yhteen ja jaetaan saatu summa rahoituskulujen ja pitkäaikaisten lainojen lyhennysten summalla. Rahoitustulos taas ilmaisee yrityksen tulorahoituksen määrän. Rahoitustulos saadaan lisäämällä nettotulokseen poistot. Poistot lisätään tulokseen siksi, että ne ovat vain laskennallinen erä, eivätkä vaikuta yrityksen rahavirtoihin, ja ovatkin siis näin ollen käytettävissä muun muassa lainojen lyhennyksiin. (Lehtonen 2007, 107-109.)

5.7 Tuloslaskelman ja taseen ymmärtäminen ja hyödyntäminen

Yrityksen tuloslaskelma kuvastaa sen kannattavuutta, ja se laaditaan aina suoriteperusteisesti. Tuloslaskelma ei siis kerro, milloin ja miten raha liikkuu. Tuloslaskelma voidaan laatia joko kululaji- tai toimintopohjaisesti. Yleensä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä käytössä on kululajipohjainen tuloslaskelma. (Koski 2008, 69-70.)

Kululajipohjaisen tuloslaskelman kaava on esitelty liitteessä 3. Yritys voi myös käyttää lyhennettyä tuloslaskelmaa, eli yhdistää kohdat 1-5 bruttotulokseksi. Tämä on sallittua, jos yrityksen sekä päättyneellä että edeltävällä tilikaudella korkeintaan yksi seuraavista rajoista on ylittynyt: yrityksen liikevaihto on 3 400 000 euroa, taseen loppusumma on 1 700 000 euroa tai yrityksen palveluksessa on keskimäärin 25 työntekijää. (Kirjanpitoasetus 1339/1997, 1§.)

Taseesta käy taas ilmi yrityksen varallisuus. Taseen vastaavaa -puolella on esitetty yrityksen varat ja vastattavaa -puolella sen rahoituslähteet. Rahoituslähteet muodostuvat oman pääoman sekä vieraan pääoman ehtoista rahoituksesta. (Koski 2008, 71.) Taseen kaava on esitetty liitteessä 4. Jos samat ehdot täyttyvät, kuin tuloslaskelman kohdalla on esitetty, voi yritys käyttää lyhennettyä tasetta (Kirjanpitoasetus 1339/1997, 6§).

Tilinpäätöksen pohjalta pystytään hyvin analysoimaan yrityksen taloudellista tilannetta. Yrityksen johdon, etenkin toimitusjohtajan, tulee hallita tilinpäätöksen analysointi siten, että pystyy tilinpäätöksen perusteella ymmärtämään yrityksen tilan sekä tuloskunnan. (Vilkkumaa 2010, 43-44.) Kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä saatavia tietoja voidaan käyttää hyödyksi muun muassa voitonjaon ja verotuksen laskelmissa, oman pääoman jakokelpoisuuden laskelmissa, tilastoinnissa sekä sisäisen laskennan pohjana (Lehtonen 2007, 126).

Perinteisesti tilinpäätöksen tehokas tulkitseminen tapahtuu erilaisten tunnuslukujen avulla. Useasti johtopäätöksiä tilinpäätöksestä voidaan kuitenkin tehdä suoraan lukemalla ja yhdistelemällä tilinpäätösinformaatiota. Tilinpäätös on tarkoitettu yrityksen sekä sisäisten että ulkoisten sidosryhmien apuvälineeksi päätöksenteossa. Tilinpäätös on erittäin käyttökelpoinen ja laaja taloudellisen tiedon lähde yrityksestä. Kir-

janpitolaissa on säädetty tilinpäätöksen sisällöstä, määrämuotoisuudesta sekä tilinpäätöksen julkistamisvelvollisuudesta, mistä ilmeneekin tilinpäätöksen laaja hyväksikäyttönäkökulma. (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 22-23.)

Yrityksen taloudellisten toimintaedellytysten tilannetta voidaan tarkastella tilinpäätöksen avulla (Leppiniemi & Leppiniemi 2000, 48). Niihin liittyvien tunnuslukujen avulla tehdään yritystoimintaa koskevia päätöksiä. Kaikkia mahdollisia tunnuslukuja ei kuitenkaan ole kannattavaa käyttää yhtä aikaa, vaan johdon tulee valita käytettäväksi ne tunnusluvut, joita halutaan soveltaa ja käyttää hyödyksi. (Vilkkumaa 2010, 43-44.) Tuloslaskelman pohjalta voidaan laskea kannattavuuteen liittyviä tunnuslukuja, ja taseesta saatujen lukujen avulla taas vakavaraisuuteen ja maksuvalmiuteen liittyviä tunnuslukuja. Analysoimalla tilinpäätöstä ja laskemalla sen avulla tunnuslukuja saadaan selvitettyä yrityksen varsinaisen liiketoiminnan kehitys useammalta vuodelta. Tunnuslukuja laskettaessa tilinpäätöstietoja yleensä oikaistaan ja jätetään muun muassa satunnaiset erät sekä varsinaiseen liiketoimintaan kuulumattomat erät huomioimatta laskelmissa. (Koivumäki & Lindfors 2012, 120-123.) Kannattavuuteen, maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen liittyviä erilaisia tunnuslukuja on käsitelty kappaleissa 5.2.2, 5.2.3 ja 5.2.4. Tilinpäätöstä analysoitaessa ehdottomasti tärkein vaihe on päätelmien tekeminen. Laskettuja tunnuslukuja tulee osata tulkita. Päätelmiä tehdessä tunnuslukuja on hyvä verrata edellisen vuoden tunnuslukuihin, toimialan keskimääräisiin tunnuslukuihin, budjettien perusteella asetettuihin tavoitteisiin sekä tunnuslukujen yleisiin ohjearvoihin. Mihin tahansa vertailtaessa, tulisi aina katsoa useamman peräkkäisen, vähintään kolmen vuoden tilannetta, jolloin kehityksestä ja sen suunnasta saa realistisemmän kuvan. (Lindfors & Syvänperä 2010, 97-98.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia osaamistarpeita satakuntalaisilla pienyrittäjillä on yritystensä taloushallintoon liittyen. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun koulutuspalveluiden tunnettuutta yritysten keskuudessa ja näiden halukkuutta osallistua erilaisiin koulutuksiin. Empiirinen osuus toteutettiin tilastollisena eli kvantitatiivisena tutkimuksena. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa selvitetään lukumääriin ja prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä asioiden välisiä riippuvuussuhteita tai tutkimuskohteessa tapahtuneita muutoksia. Tilastollinen tutkimus vaatii onnistuakseen aina riittävän suuren otoskoon ja oikein valitun otannan. (Heikkilä 2004, 16-18.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa oleellista on, että tutkimustuloksiin perustuvat päätelmät tehdään tilastolliseen analysointiin perustuen, esimerkiksi erilaisten taulukoiden ja kaavioiden avulla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 129).

6.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen kohteena olevia yrityksiä oli yhteensä 5262. Koska perusjoukko on todella iso, toteutettiin tutkimus otantatutkimuksena kokonaistutkimuksen sijaan. Otantatutkimuksen haastavin vaihe on optimaalisen otoskoon määrittäminen. Otskokoa pohtiessa pitää ottaa huomioon esimerkiksi tutkimuksen tavoite ja tarkoitus, luotettavuustaso, varmuusväli, perusjoukon koko sekä perusjoukon ominaisuudet. (Kajaanin Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpakin www-sivut 2013.) Yrityksistä valittiin systemaattisella eli tasavälisellä otannalla mukaan 323 yritystä eli noin 6 prosenttia kokonaisjoukosta. Tutkittava joukko oli lajiteltu aakkosjärjestykseen. Näin ollen tutkittavat yritykset saatiin satunnaiseen järjestykseen niiden tutkittavien ominaisuuksien suhteen. Systemaattinen otantatapa on myös nopea ja se sopii hyvin muun muassa sähköpostitse tehtävään kyselyyn otantatavaksi. (Heikkilä 2004, 36-37.)

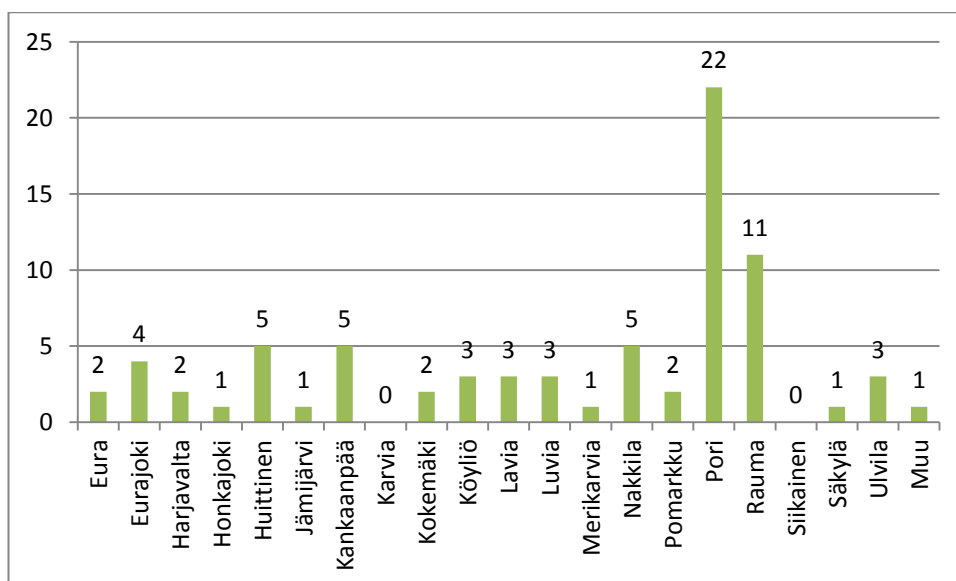
Otannan perusteella tutkimukseen otettiin siis mukaan joka 16. yritys. Jos valinta osui sellaisen yrityksen kohdalle, jonka sähköpostiosoitetta ei ollut saatavilla, valit-

tiin seuraava mahdollinen. Tutkimus toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin sähköpostitse saatekirjeen kera valituille yrityksille.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

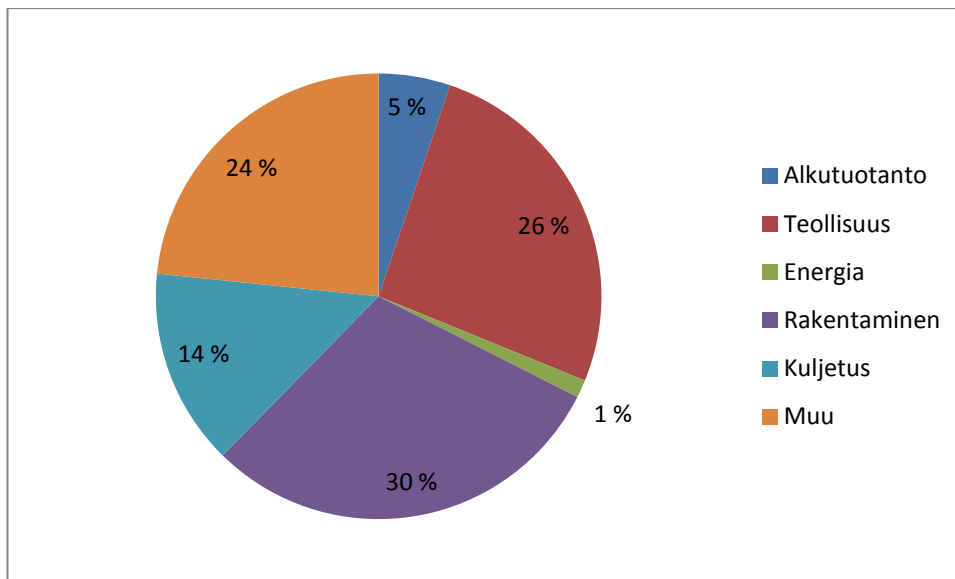
7.1 Vastaajien taustatiedot

Tutkimuksen lopullinen otoskoko oli 312, sillä kyselylomakkeen lähetysvaiheessa ilmeni vielä, että 11 sähköpostiosoitetta ei toiminutkaan. Kyselyyn vastasi 77 yritystä, jolloin vastausprosentiksi muodostui 24,7 %. Vastausaikaa kyselyssä oli kaksi viikkoa. Kyselylomake on opinnäytetyön liitteenä.

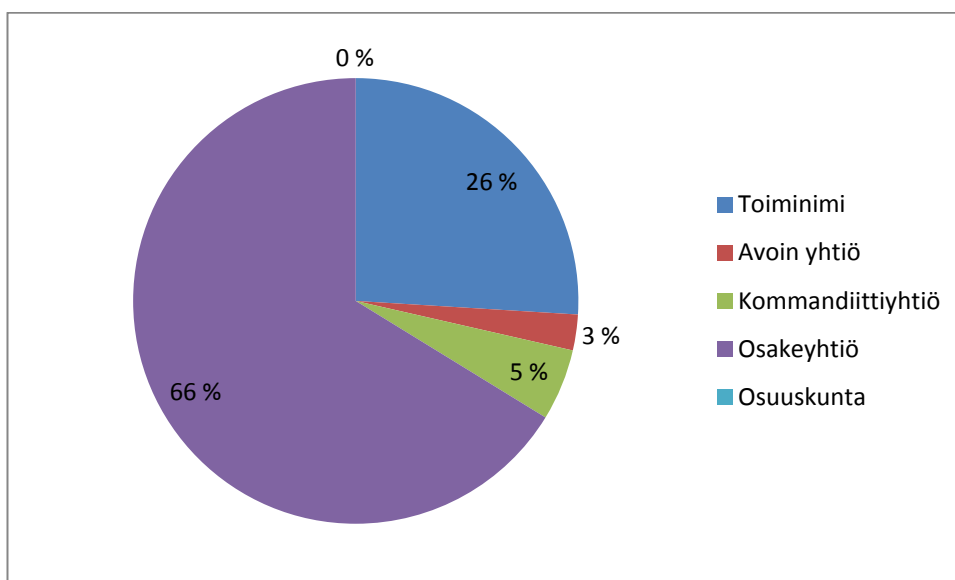
Kuvio 1. Yrityksen kotipaikka (kpl).

Suurin osa kyselyyn vastanneista yrittäjistä ilmoitti yrityksensä kotipaikaksi Porin, kuten käy ilmi kuviosta 1. Toiseksi eniten vastaajia oli Raumalta. Siikainen ja Karvia olivat ainoat paikkakunnat, joista ei ollut yhtään vastaajaa. Lisäksi joukossa oli yksi yritys, jonka kotipaikka on jokin muu, kuin annetut vaihtoehdot. Kyselyyn vastanneiden yritysten ikä vaihteli suuresti; vanhin yrityksistä on ollut toiminnassa 120 vuotta ja nuorin vain kaksi vuotta. Vastanneiden yritysten keski-ikäsi muodostui 19 vuotta.

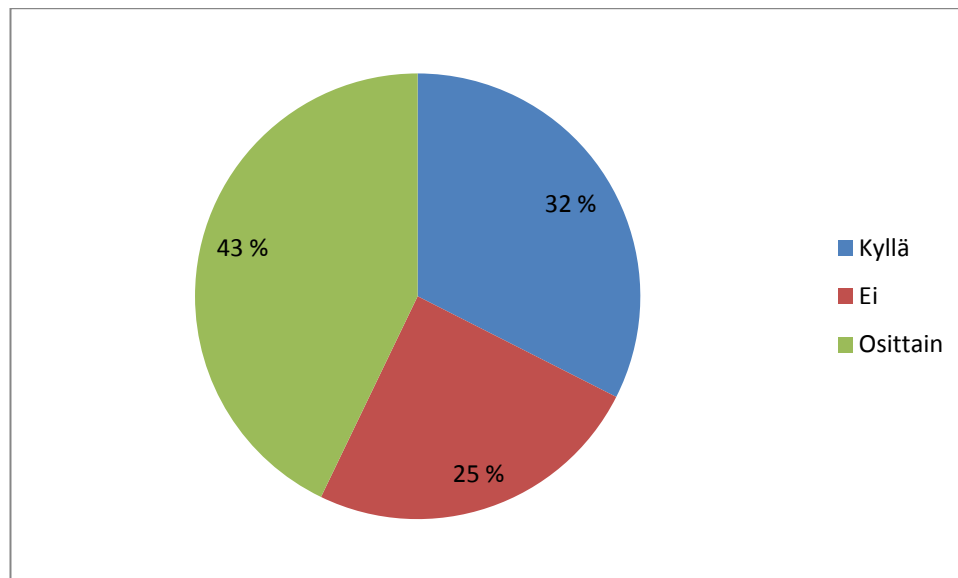
Kuvio 2. Toimialajakauma (%).

Kuviosta 2 selviää kyselyyn vastanneiden yritysten toimialojen jakauma. Enemmistö yrityksistä toimii joko rakentamisen (23 kpl) tai teollisuuden (20 kpl) toimialoilla. Tutkimuksen kohderyhmä oli rajattu niin, että kyselyyn tulisi mukaan vain alkutuotannon, teollisuuden, energian, rakentamisen ja kuljetuksen aloilla toimivia yrityksiä. Kuitenkin noin neljännes vastaajista ilmoitti toimialakseen jonkin muun kuin edellä mainitut toimialat.

Kuvio 3. Yhtiömuodot (%).

Selvällä enemmistöllä (Kuvio 3) vastanneista yrityksistä yhtiömuotona oli osakeyhtiö. Toiseksi eniten kyselyyn osallistui yksityisiä elinkeinon harjoittajia, eli toimimiä. Avoimia yhtiöitä oli kaksi, kommandiittiyhtiöitä neljä ja osuuskuntia ei ollut mukana kyselyssä ollenkaan.

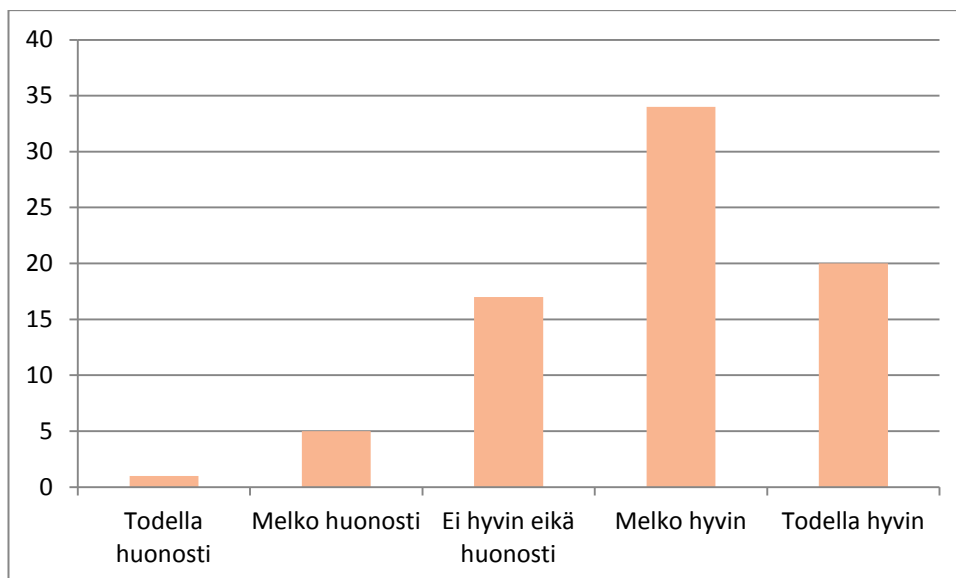

Kuvio 4. Taloushallinnon ulkoistaminen (%).

Vastanneista yrityksistä neljännes eli 19 yritystä (Kuvio 4) hoitaa itse taloushallintonsa, eikä ole ulkoistanut sitä. 41 prosenttia (33 yritystä) taas on ulkoistanut taloushallintonsa osittain ja 34 prosenttia (25 yritystä) kokonaan.

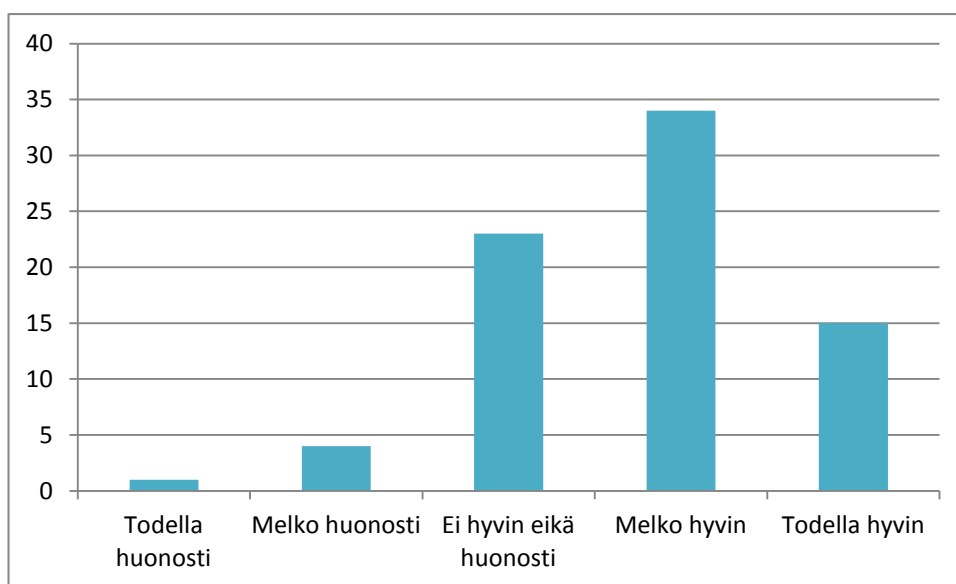
7.2 Taloudelliset toimintaedellytykset

Taustatietojen selvittämisen jälkeen seuraavana osiona kyselyssä oli yritysten taloushallinnon osaamistarpeiden kartoittaminen. Ensimmäisenä tarkastelussa olivat yrityksen taloudelliset toimintaedellytykset. Kysymyksissä vastausvaihtoehdoissa käytössä oli Likertin asteikko, jossa 1 tarkoitti huonointa ja 5 parasta vaihtoehtoa.

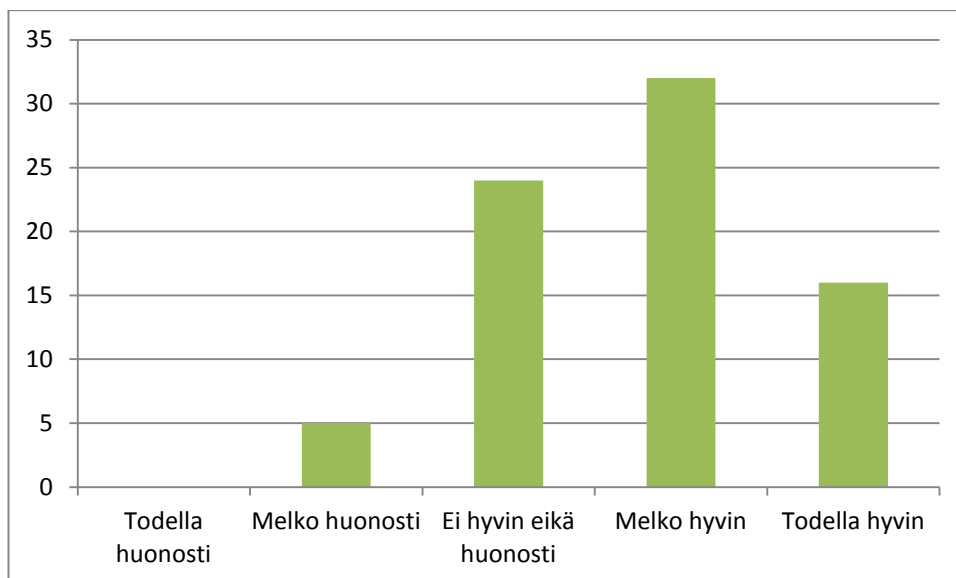
Kuvio 5. Maksuvalmiuteen vaikuttaminen (kpl).

Yhteensä 54 vastaajista eli 70 % koki osaavansa vaikuttaa yrityksensä maksuvalmiuteen melko hyvin tai todella hyvin, kuten kuvio 5 käy ilmi. Vain yksi vastaaja koki osaavansa vaikuttaa maksuvalmiuteen todella huonosti.

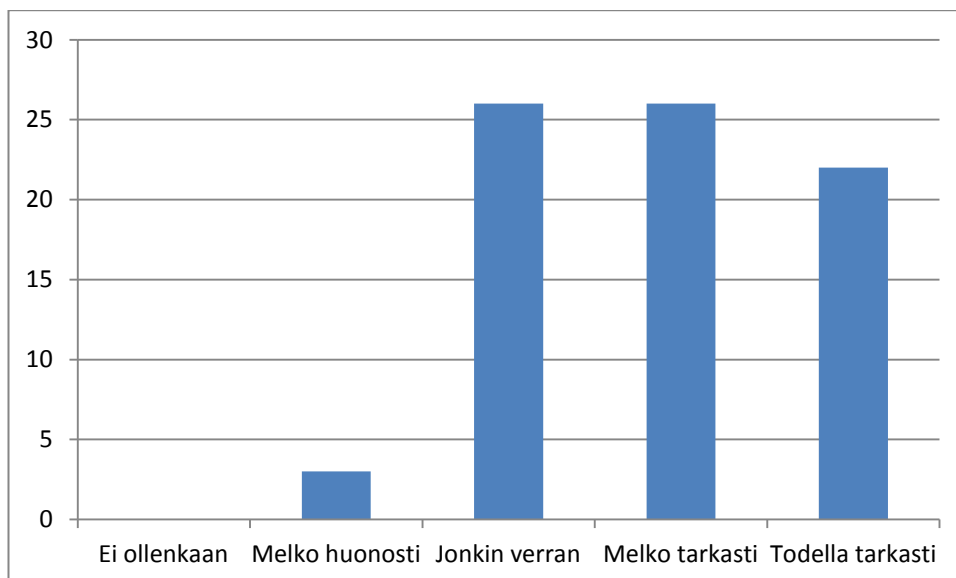

Kuvio 6. Kannattavuuteen vaikuttaminen (kpl).

Enemmistö vastaajista koki myös osaavansa vaikuttaa melko hyvin sekä yrityksensä kannattavuuteen että vakavaraisuuteen (Kuvio 6 & Kuvio 7).

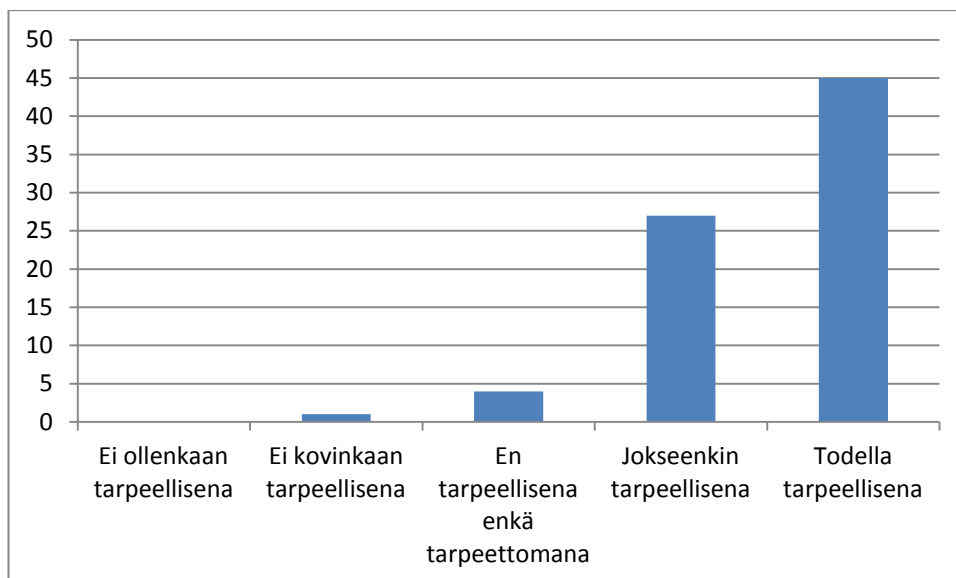

Kuvio 7. Vakavaraisuuteen vaikuttaminen (kpl).

Kuvio 8. Taloudellisten toimintaedellytysten seuranta yrityksessä (kpl).

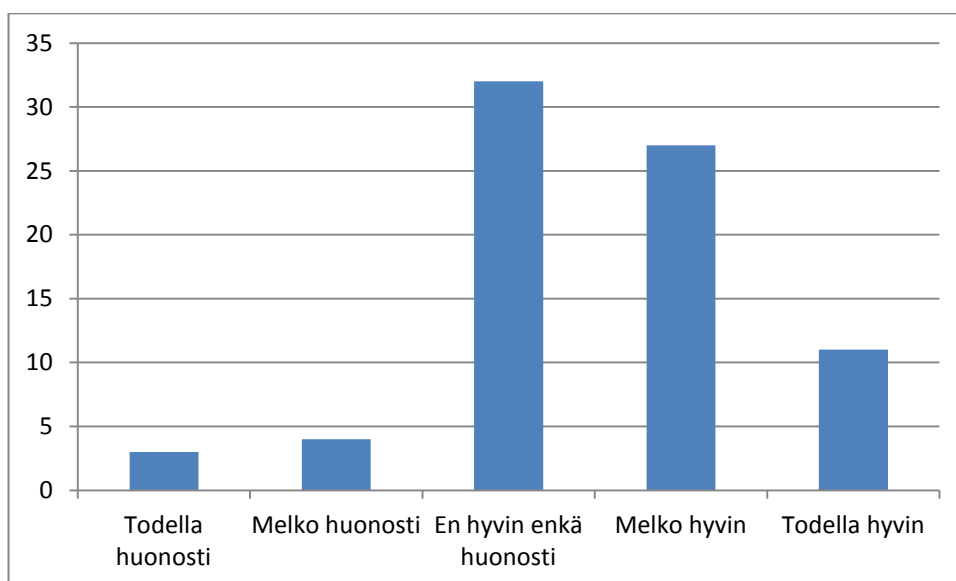
Kyselyyn vastanneissa yrityksissä taloudellisia toimintaedellytyksiä seurataan melko hyvin (Kuvio 8). Vastaajista yhteensä 48 eli 62 % kertoi seuraavansa taloudellisia toimintaedellytyksiä joko melko tarkasti tai todella tarkasti. 26 vastaajaa ilmoitti seuraavansa toimintaedellytyksiään jonkin verran ja kolme vastaajaa melko huonosti.

Kuvio 9. Toimintaedellytysten seurannan tarpeellisuus (kpl).

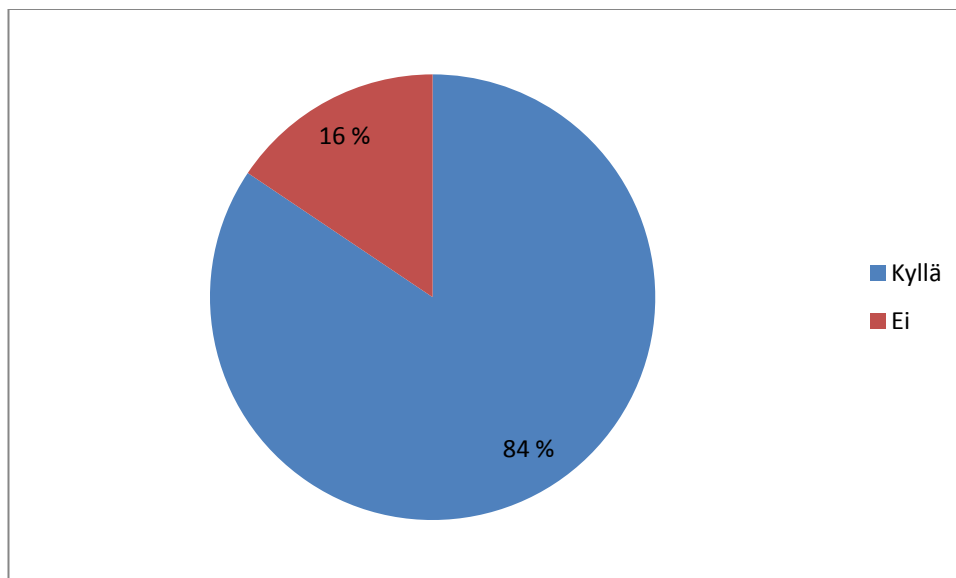
Vastaajista peräti 94 % pitää taloudellisten toimintaedellytysten seuranta joko jokseenkin tarpeellisenä tai todella tarpeellisenä (Kuvio 9). Vastausten jakautuminen tässä kysymyksessä on melko yllättävää, koska vain 22 yritystä ilmoitti edellisessä kysymyksessä seuraavansa todella tarkasti toimintaedellytyksiä, mutta kuitenkin 45 vastaajista piti toimintaedellytysten seuranta todella tarpeellisenä.

7.3 Tilinpäätöksen hyödyntäminen ja käyttäminen

Kuvio 10. Tilinpäätöksen lukujen tulkinta (kpl).

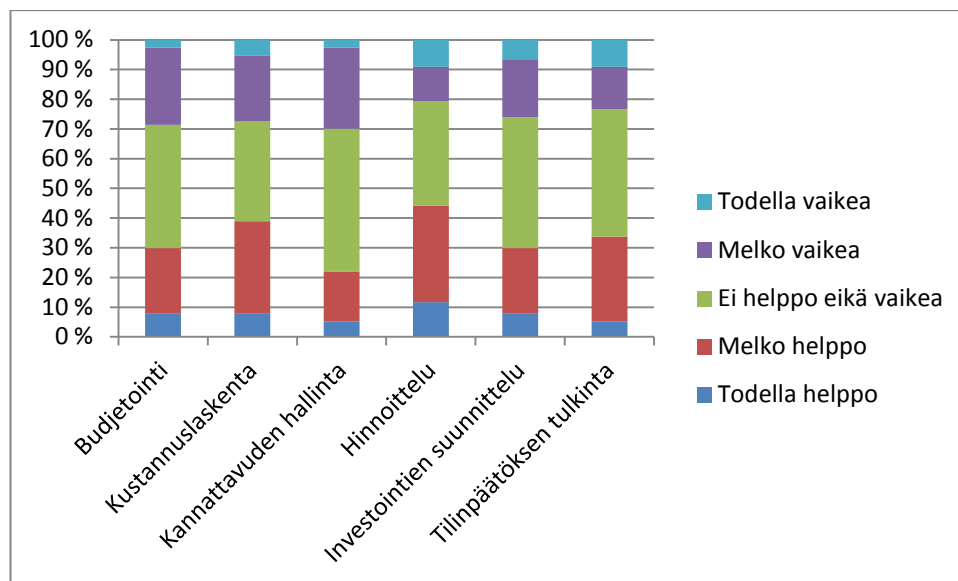
Enemmistö vastaajista koki hallitsevansa tilinpäätöksestä saatavien lukujen tulkinnan keskivertaisesti (Kuvio 10). Vain 14 % eli 11 vastaajaa koki osaavansa tulkita lukuja todella hyvin.

Kuvio 11. Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa (%).

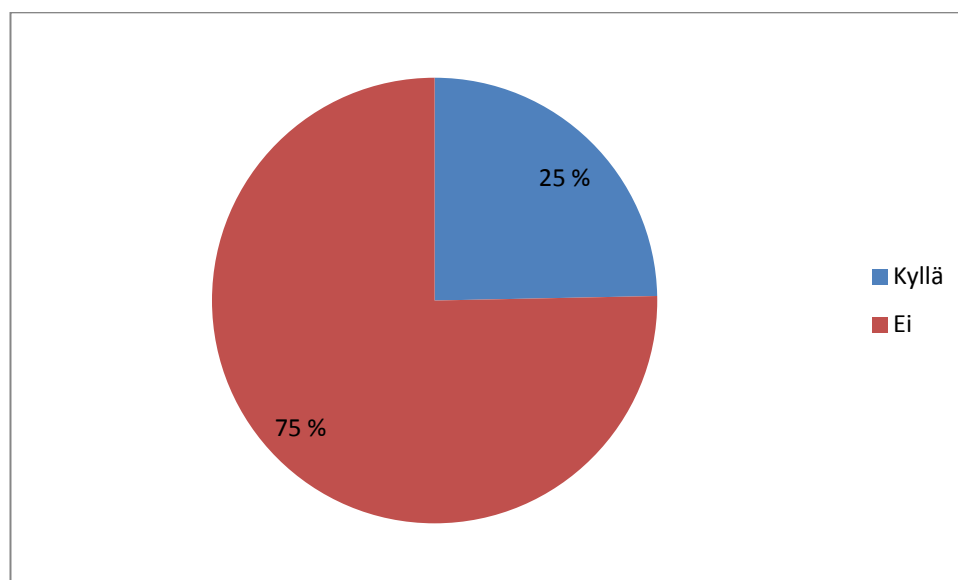
Kuten kuviosta 11 voidaan nähdä, selvä enemmistö vastaajista (65 kpl) kertoo hyödyntävänsä tilinpäätöksestä saatavia tietoja tehdessään yritystoimintaansa koskevia päätöksiä. Tästä voidaan päätellä, että yrittäjät ymmärtävät tilinpäätösinformaation tärkeyden.

7.4 Talouden hallinta

Kuvio 12. Talouden hallinnan osa-alueiden vaikeus (%).

Kysymys numero 6 käsitteli erilaisten taloushallinnon osa-alueiden vaikeutta yrittäjille. Jokaisen osa-alueen kohdalla enemmistö vastauksista painottui keskiverron asteelle (Kuvio 12). Eniten ”Todella vaikea” -vastauksia saivat hinnoittelu sekä tilinpäätöksen tulkinta.

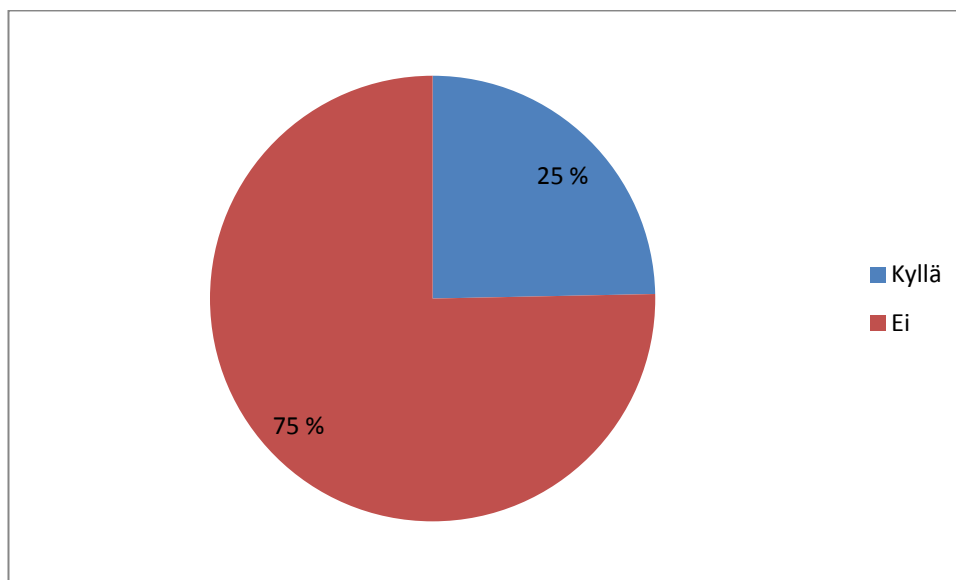
Kuvio 13. Tunnuslukujen käyttö talouden seurannassa (%).

Kuviosta 13 selviää, minkä verran yrittäjät käyttävät erilaisia tunnuslukuja yritystensä talouden seurannassa. Vain 19 vastaajaa eli neljännes kaikista kyselyyn vastaan-

neista ilmoitti käyttävänsä joitakin tunnuslukuja. Kysymys kahdeksan oli avoin kysymys, johon edelliseen kohtaan ”kyllä” vastanneet saivat luetella käyttämänsä tunnusluvut. Yhdeksästätoista ”Kyllä” vastanneesta 11 vastasi avoimeen kysymykseen. Yrittäjät mainitsivat käyttävänsä muun muassa myyntikatetta, käyttökattetta, sijoitetun pääoman tuottoastetta sekä liikevoittoa. Kaikki avoimien kysymysten vastaukset löytyvät opinnäytetyön liitteestä 2.

Kysymykset numero 9 ja 10 olivat myös avoimia kysymyksiä. Kysymyksessä yhdeksän yrittäjät saivat luetella, mitä asioita he kokevat vaikeaksi taloushallinnossa. Vaikeaksi koettiin muun muassa hinnoittelu, verotus sekä tilinpäätöksen ja kirjanpidon tulkinta. Kolme vastaajaa myös ilmoitti kokevansa kaikki taloushallinnon osa-alueet vaikeiksi. Kysymys numero 10 käsitteli, mitä taloushallinnon asioita yrittäjät tahtoisivat oppia. Eniten haluttiin oppia kirjanpidon ja tilinpäätöksen tulkintaa, kannattavuuden hallintaa sekä budjetointia, lisäksi myös vastaus ”kaikki/kokonaisuus” esiintyi neljässä vastauksessa.

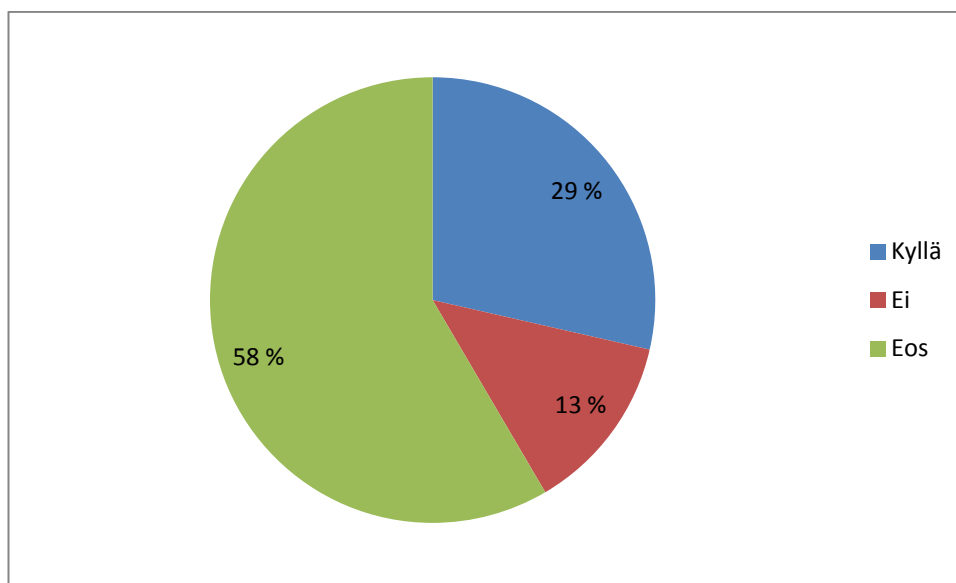
7.5 SAMKin järjestämä koulutus

Kuvio 14. SAMKin koulutuspalveluiden tunteminen (%).

Kyselylomakkeen viimeisessä osiossa käsiteltiin SAMKin koulutuspalveluiden tuntemista, kouluttautumishalukkuutta sekä mieluisimpia koulutusmuotoja. Kuten kuvi-

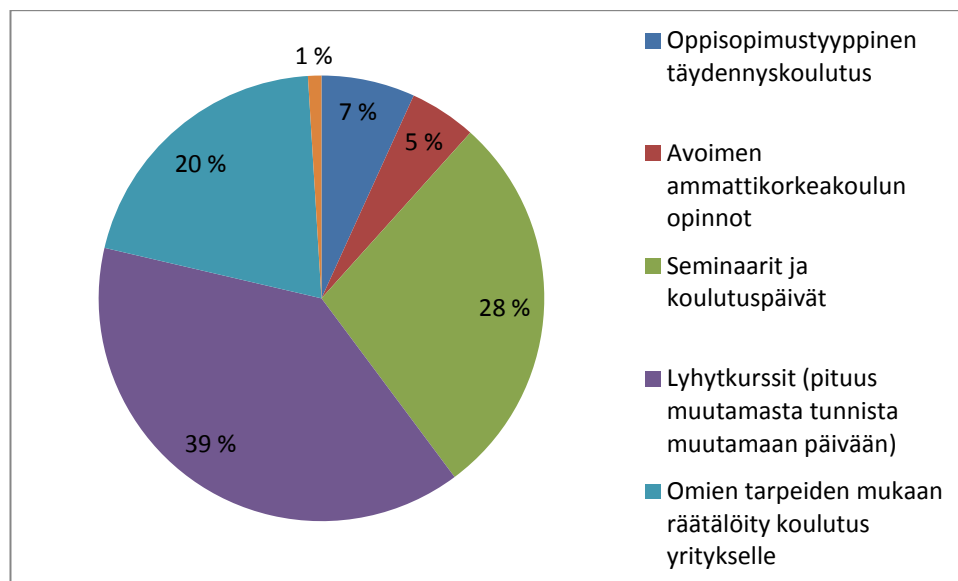
osta 14 käy ilmi, vain neljäsosa (19 kpl) vastaajista tunsivat ennestään SAMKin koulutuspalveluita. Loput 58 vastaajaa eivät olleet ennen kuulleet kyseisistä koulutuspalveluista. Niistä vastaajista, jotka tunsivat ennestään Satakunnan ammattikorkeakoulun tarjoamia koulutuspalveluita, viisi oli aiemmin osallistunut SAMKin järjestämään koulutukseen. He ovat osallistuneet liiketalouden opinto-ohjelmaan, johtamisen erikoisammattitutkintoon, tilinpäätösluennolle sekä yksi vastaajista kertoi opiskelevansa parhaillaan sosiaali-alalla SAMKissa.

Kuvio 15. Osallistumishalukkuus SAMKin järjestämiin koulutuksiin (%).

Kyselyyn vastanneista vain 13 % eli 10 vastaajaa (Kuvio 15) ilmoitti, ettei voisi kuvitella tulevaisuudessa osallistuvansa SAMKin järjestämiin koulutuksiin. 22 vastaajaa ilmoitti, että voisi osallistua ja loput 45 ei osannut sanoa, haluaisiko osallistua koulutukseen vai ei.

7.6 Koulutuksen tyyppi ja sisältö

Kuvio 16. Koulutuksen tyyppi (%).

Koulutusosion neljännessä kohdassa kysyttiin, minkä tyyppisestä koulutuksesta yrittäjät olisivat kiinnostuneita. Kuten kuviosta 16 voidaan nähdä, eniten kannatusta saivat lyhytkurssit, seminaarit ja koulutuspäivät sekä omien tarpeiden mukaan räätälöity koulutus. Kysymys oli monivalintakysymys, jossa vastaaja sai valita useammankin kuin yhden vaihtoehdon. Varsinaisista opiskeluvaihtoehdoista, eli oppisopimustyyppisestä täydennyskoulutuksesta ja avoimen ammattikorkeakoulun opinnoista ei ollut kiinnostunut kuin yhteensä 12 vastaajaa. Yksi vastaajista ilmoitti olevansa kiinnostunut jonkin muun tyyppisestä koulutusmuodosta, kuin kuviossa 16 esitetyistä.

Kyselyn viimeinen kysymys käsitteli, että mitä asioita yrittäjien mielestä koulutuksessa tulisi erityisesti käsitellä. Kysymys oli avoin, ja vastauksia tulikin melko lailla laidasta laitaan, aina ajanhallinnasta tietokoneen käyttöön. Eniten kuitenkin esiin nousivat muun muassa taloushallinnon perusasiat, verotus, tilinpäätöksen tulkinta sekä kannattavuuden hallinta.

7.7 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen avulla saatiin kohtuullisen luotettava käsitys siitä, minkälaisia osaamistarpeita Satakunnan alueen yrittäjillä on taloushallinnon suhteen. Tutkimuksen kohteena ollut perusjoukko oli lajiteltu toimialasta tai yrityksen koosta riippumatta aakosjärjestykseen ja otos valittiin systemaattisella satunnaisotannalla. Kyselyyn vastanneiden yritysten ikähaarukka on todella iso, 2 - 120 vuotta. Lisäksi tutkimuksen kohdejoukon toimialajakaumakin oli suhteellisen tasainen, jolloin minkään tietyn toimialan yrittäjien osaamistarpeet eivät päässeet ”korostumaan” tutkimuksessa. Tutkimusmenetelmä, kysymykset, analysointimenetelmä sekä raportointitapa on valittu puolueettomasti eikä omilla mielipiteilläni ole ollut vaikutusta tutkimukseen.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta ja tarkkuutta eli tutkimuksen tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Reliabiliteetilla ilmaistaan miten luotettavasti ja toistettavasti käytetty menetelmä mittaa haluttua asiaa. Tutkimus on sisäisesti reliaabeli, jos sama tilastoyksikkö mittaamalla useampaan kertaan saadaan samat mittaustulokset ja ulkoisesti, jos mittaus pystytään toistamaan myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa. Jos reliabiliteetti jää alhaiseksi, alentaa se myös tutkimuksen validiteettia, vaikkakin reliabiliteetti on riippumaton tutkimuksen validiudesta. Useimmiten reliabiliteetin puutteellisuus johtuu otannan sekä mittaus- ja käsittelyvirheiden aiheuttamista satunnaisvirheistä. (Heikkilä 2004, 30, 187; Tilastokeskuksen www-sivut 2013.)

Tutkimus on reliaabeli sekä sisäisesti että ulkoisesti. Tutkimuksen tulokset eivät ole sattumanvaraisia, koska tutkimuksen kohdejoukko rajattiin yritysten toimialojen, koon sekä sijainnin perusteella. Jos sama kyselylomake lähetettäisiin uudestaan samalle otokselle, saataisiin erittäin todennäköisesti samat tulokset, elleivät kyselyyn vastanneet ole kouluttautuneet lisää tutkimuksen toteutuksen jälkeen. Ulkoisesti tutkimus on myös reliaabeli, koska tutkimus voitaisiin toteuttaa myös jollakin toisella otoksella perusjoukosta sekä myös esimerkiksi eri otoksella eri ajankohtana.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. Tutkimus on pätevä silloin, kun sen avulla saadaan mitattua sitä, mitä on tarkoituskin selvittää. Validiuden heikkoutta voidaan ehkäistä määrittämällä tutkimukselle täsmälliset tavoitteet,

jolloin systemaattiset virheet jäävät pois tutkimuksesta. Tutkimuksen validiutta on hankala tarkastella tutkimuksen suorittamisen jälkeen, joten siihen tulisi kiinnittää huomioita ennen tutkimuksen toteuttamista. Validius voidaan varmistaa huolellisella suunnittelulla. Validiuteen vaikuttavat muun muassa kyselylomakkeen kysymysten yksiselitteisyys, perusjoukon tarkka määrittely, otoksen edustavuus sekä korkea vastausprosentti. Sisäisesti validissa tutkimuksessa mittaukset vastaavat teoriaosassa esitettyjä käsitteitä ja ulkoisesti validissa tutkimuksessa mittauksen tulokset ovat sellaisia, että myös muut tutkijat tulkitsisivat tulokset samalla tavalla. (Heikkilä 2004, 29, 186.)

Tutkimus on validi sekä sisäisesti että ulkoisesti. Kyselylomakkeen kysymykset pohjautuivat teoriaosassa käsiteltyihin aiheisiin ja tutkimuksesta saadut tulokset ovat melko yksiselitteisiä, joten myös muut tutkijat todennäköisesti tulkitsisivat tulokset samoin. Tutkimuksen avulla saatiin mitattua sitä mitä oli tarkoituskin, eli yrittäjien taloushallinnon osaamistarpeita. Kyselyn tuloksista käy ilmi, missä taloudenhallinnan osa-alueissa yrittäjillä on kehitettävää ja lisäksi vastaajat ovat myös kyselyn avoimissa kysymyksissä kertoneet suoraan, mitä tahtoisivat oppia ja mikä tuottaa heille vaikeuksia. Valittu otos kuvasti melko hyvin tutkimuksen perusjoukkoa ja vastausprosenttikin oli hyvä.

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tutkimuksen avulla sain mielestäni kohtalaisen hyvin kartoitettua sen, millaisia osaamistarpeita satakuntalaisilla yrittäjillä on taloushallinnon suhteen. Olin tyytyväinen kyselyn vastausprosenttiin, joka siis oli 24,7 %, sillä tavoitteenani oli saada vastausprosentiksi 25.

Taloudellisten toimintaedellytysten hallinnan osalta jonkin verran osaamistarpeita on tutkimuksen perusteella havaittavissa. Enemmistö vastaajista kertoi kuitenkin kokevansa, että osaa vaikuttaa yrityksen kannattavuuteen, maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen melko hyvin. Pitkälti näihin voidaan vaikuttaa laskemalla erilaisia tunnuslukuja, joita on esitelty aiemmissa luvuissa. Kuitenkaan suurin osa yrityksistä ei kyselyn mukaan käytä mitään tunnuslukuja talouden hallinnassa. Kysymyksessä kahdeksan vastaajien oli tarkoituksena luetella käyttämiään tunnuslukuja, ja kannattavuuden sekä maksuvalmiuteen liittyviä tunnuslukuja olikin mainittu jonkin verran. Tosin yksikään vastaaja ei ilmoittanut käyttävänsä esimerkiksi mitään kiertoaika-tunnuslukuja eikä myöskään mitään tunnuslukuja, joiden avulla yleensä mitataan vakavaraisuutta, kuten esimerkiksi suhteellinen velkaantuneisuusaste. Edellä mainitun perusteella mielestäni jonkinlainen tunnuslukujen käyttöön liittyvä koulutus voisi olla paikallaan alueen yrittäjille, sillä tunnuslukujen käyttämättömyys saattaa johtua esimerkiksi siitä, ettei tiedetä, mitä tunnuslukuja käyttää, tai sitten tunnuslukuja ei osata laskea.

Enemmistö vastaajista käyttää tilinpäätöksestä saatuja lukuja apuna päätöksenteossa, mutta silti tilinpäätöksen tulkitseminen koettiin melko haasteelliseksi. Muut eniten esille nousseet, vaikeaksi koetut taloushallinnon osa-alueet olivat hinnoittelu, verotus, budjetointi, kannattavuuden hallinta sekä taloushallinto kokonaisuutena. Edellä mainitut osa-alueet olivat myös niitä, joita yrittäjät eniten toivoivat koulutuksen sisältöksi.

Tutkimuksen perusteella Satakunnan ammattikorkeakoulun järjestämät erilaiset koulutuspalvelut eivät ole kovin tunnettuja alueen yrittäjien keskuudessa. 77 vastaajasta vain 19 tunsi entuudestaan SAMK:n järjestämiä koulutuspalveluita. Näistä 19 vastaa-

jasta taas vain 5 vastaajaa eli noin 6 % oli joskus osallistunut johonkin SAMKin järjestämään koulutukseen. Mielestäni SAMKin tulisi ehdottomasti jatkossa panostaa enemmän koulutustarjontansa markkinointiin ja tuoda sitä esille. Tutkimuksen perusteella alueen yrittäjien keskuudessa kuitenkin on halukkuutta osallistua erilaisiin koulutuksiin. Enemmistöllä kyselyyn vastanneista yrityksen kotipaikkana oli Pori tai Rauma, joten koulutustarjonta olisi kannattavinta kohdistaa näiden kaupunkien kampuksille. Erilaisista koulutustyypeistä eniten suosiota saivat muutaman tunnin - muutaman päivän kestävät lyhytkurssit, seminaarit ja koulutuspäivät sekä yrityksen oimien tarpeiden mukaan räätälöidyt koulutukset.

Lopullisena johtopäätöksenä edellisistä seikoista voidaan todeta, että suurimmat osaamistarpeet Satakunnan alueen yrittäjillä on yritystensä tilinpäätösten tulkinnassa, tuotteen tai palvelun hinnoittelussa, verotuksessa sekä tunnuslukujen käytössä. Näihin liittyen Satakunnan ammattikorkeakoulu voisi mahdollisesti tulevaisuudessa järjestää joko Porissa tai Raumalla aiheisiin liittyviä lyhytkursseja ja seminaareja.

LÄHTEET

Alhola, K. & Lauslahti, S. 2009. Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. Helsinki: WSOY.

Elinkeinoelämän Keskusliiton www-sivut. 2013. Viitattu 28.9.2013. www.ek.fi

Fiilin, P. 2009. Näin johdat luvuilla oikein. Fakta 9, 44-45.

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uud. p. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jyrkkiö, E. & Riistama, V. 2004. Laskentatoimi päätöksenteon apuna. 18. uud. p. Helsinki: WSOY.

Järvenpää, M., Länsiluoto, A., Partanen, V. & Pellinen, J. 2010. Talousohjaus ja kustannuslaskenta. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kajaanin Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpakki www-sivut. 2013. Viitattu 20.9.2013. <http://193.167.122.14/Opari/index.aspx>

Kaunisto, A. 2007. Yritysten kasvun mittaus ja hallinta. Amk-opinnäytetyö. Satakunnan Ammattikorkeakoulu. Viitattu 26.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200812054280>

Kirjanpitoasetus. 1997. A30.12.1997/1339.

Koivumäki, J. & Lindfors, H. 2012. Pk-yrityksen taloushallinto käytännönläheisesti. Helsinki: Kauppakamari.

Koski, T. 2008. Pk-yrityksen strateginen johtaminen. Helsinki: Tietosykli Oy.

Kotiranta, M. VS: Satakanta-palautelomake. Vastaanottaja: jenni.polsa@student.samk.fi. Lähetetty 19.11.2013 klo 16:21. Viitattu 19.11.2013.

Lehtonen, R.O. 2007. Taloustiedolla tulosta ja arvonlisää. Helsinki: Talentum.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2000. Tilinpäätöksen tulkinta. 3. uud. p. Helsinki: WSOY.

Lindfors, H. & Syvänperä, O. 2010. Pk-yrityksen budjetointi ja raportointi käytännönläheisesti. Helsinki: Kauppakamari.

Neilimo, K. & Uusi-Rauva, E. 2005. Johdon laskentatoimi. Helsinki: Edita.

Nieminen, J. 2013. Alueelliset kehitysnäkymät 2/2013. Työ- ja elinkeinoministeriö: Helsinki.

Ollonqvist, T. 2013. Esimiesten toiminta- ja taloussuunnittelun sekä seurannan ohjaus ja tukeminen; Case: Länsirannikon Koulutus Oy. Ylempi AMK-opinnäytetyö. Satakunnan Ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.10.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305056319>

OP-Pohjolan www-sivut. 2013. Viitattu 9.10.2013. www.op.fi

Satakunnan www-sivut. 2013. Viitattu 19.9.2013. www.satakanta.fi

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut. 2013. Viitattu 23.9.2013. www.samk.fi

Satakuntaliiton www-sivut. 2013. Viitattu 26.9.2013. www.satakuntaliitto.fi

SataMittarin www-sivut. 2012. Viitattu 26.9.2013. www.satamittari.fi

Suomen Yrittäjien www-sivut. 2013. Viitattu 28.9.2013. www.yrittajat.fi

Tilastokeskuksen www-sivut. 2013. Viitattu 27.12.2013. www.stat.fi

Vilkkumaa, M. 2005. Talouden apuvälineet johdolle. Helsinki: Yrityskirjat Oy.

Vilkkumaa, M. 2010. Yrityksen menestyksen mittarit: Tunnusluvut, yrityksen hinnan määrittäminen & Tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Yrityskirjat Oy.

KYSELYLOMAKE

samk

Opinnäytetyökysely

Kyselyn avulla kartoitetaan minkälaisia osaamistarpeita yrittäjillä on taloushallinnon suhteen. Vastaukset käsitellään anonyymisti.

Taustatiedot

1. Yrityksenne kotipaikka?

2. Yrityksenne toimiala?

3. Mikä on yrityksenne yhtiömuoto?

Valitse yksi Yksityinen elinkeinon harjoittaja / toiminimi
 Avoin yhtiö
 Kommandiittiyhtiö
 Osakeyhtiö
 Osuuskunta

4. Kuinka monta vuotta yrityksenne on ollut toiminnassa?

5. Onko yrityksenne taloushallinto ulkoistettu?

Valitse yksi Kyllä
 Ei
 Osittain

Osaamistarpeet

1. Miten hyvin koette osaavanne vaikuttava yrityksenne taloudellisiin toimintaedellytyksiin? (1 = todella huonosti, 5 = todella hyvin)

	1	2	3	4	5
Maksuvalmius	☐	☐	☐	☐	☐
Kannattavuus	☐	☐	☐	☐	☐
Vakavaraisuus	☐	☐	☐	☐	☐

2. Miten tarkkaan taloudellisia toimintaedellytyksiä seurataan yrityksessänne? (1 = ei ollenkaan, 5 = todella tarkasti)

	1	2	3	4	5
Valitse yksi	☐	☐	☐	☐	☐

3. Miten tarpeellisenä pidätte taloudellisten toimintaedellytysten seurantaa? (1 = ei ollenkaan tarpeellisenä, 5 = todella tarpeellisenä)

	1	2	3	4	5
Valitse yksi	☐	☐	☐	☐	☐

4. Osaatteko tulkita tilinpäätöksestä (tuloslaskelma ja tase) saatuja lukuja? (1 = todella huonosti, 5 = todella hyvin)

	1	2	3	4	5
Valitse yksi	☐	☐	☐	☐	☐

5. Hyödynnättekö tilinpäätöksestä saatuja tietoja päätöksenteossanne?

Valitse yksi Kyllä
 Ei

6. Miten vaikeaksi koette seuraavat talouden hallinnan osa-alueet? (1= todella helppo, 5 = todella vaikea)

	1	2	3	4	5
Budjetointi	☐	☐	☐	☐	☐
Kustannuslaskenta	☐	☐	☐	☐	☐
Kannattavuuden hallinta	☐	☐	☐	☐	☐
Hinnoittelu	☐	☐	☐	☐	☐
Investointien suunnittelu	☐	☐	☐	☐	☐
Tilinpäätösraporttien tulkinta	☐	☐	☐	☐	☐

7. Käytättekö tunnuslukuja yrityksenne talouden seuraamiseen?

- Valitse yksi Kyllä
 Ei

8. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, luetelkaa käyttämäne tunnusluvut:

9. Mitkä taloushallinnon osa-alueet koette vaikeiksi?

10. Mitä taloushallinnon asioita tahtoisitte oppia?

Koulutus

1. Tunnetteko Satakunnan ammattikorkeakoulun tarjoamia koulutuspalveluita?

- Valitse yksi Kyllä
 Ei

2. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, niin oletteko osallistuneet SAMKin järjestämiin koulutuksiin?

- Valitse yksi Ei Mihin?
 Kyllä

3. Voisitte kuvitella tulevaisuudessa osallistuvanne SAMKin järjestämiin erilaisiin koulutuksiin?

- Valitse yksi Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

4. Minkä tyyppisestä koulutuksesta olisitte kiinnostuneita? (voitte valita useamman)

- Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus
 Avoimen ammattikorkeakoulun opinnot
 Seminaarit ja koulutuspäivät
 Lyhytkurssit (pituus muutamasta tunnista muutamaan päivään)
 Omien tarpeiden mukaan räätälöity koulutus yritykselle
 Muu

5. Mitä aiheita koulutuksessa tulisi erityisesti käsitellä?

Tietojen lähetyk

Tallenna

Kiitos vastauksistasi!

AVOIMET KYSYMYKSET VASTAUKSINEEN

8. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, luetelkaa käyttämäne tunnusluvut:

- hinta, kate, kulut
- Myyntikate, käyttökate, liikevoitto
- Myyntikate %
- Käyttökate, Sipo, Qvick ratio, Current ratuio
- Myyntikate, Käyttökate, Liikevaihto
- Kassavirta, välitilinpäätös, tehtyjen tuntien suhde tulokseen.
- kaikki
- Vertaamalla viimevuoteen, ostot suhteutettuna myyntiin
- liikevaihto, myyntikate, liikevoitto
- Myyntikate, Käyttökate, sijoitetun pääoman tuotto %
- Tase ja tuloslaskelma kuukausittain.

9. Mitkä taloushallinnon osa-alueet koette vaikeiksi?

- vähän kaikki
- verotus
- verot ja tuet
- Pylpyröiden mukaan
- Varaston seuranta
- Uuden tuotteen hinnoittelu
- EOS
- Kannattavuuden arvioinnin, palkanmaksu ja tes-asiat
- Investointien ajoitus ja kohdennus
- Alkutuotannossa on vaikea saada tulosta tyhjästä aloittaneella
- Tulevaisuuden ennustaminen
- ei ole vaikeuksia
- tilinpäätöksen kokonaistulkinta
- Koko taloushallinto on vaikea
- Rahoitus
- Markkinointi tehokkaasti.
- Kirjanpito raporteineen on hepreaa. Toiminimessä se ei kerro oikeastaan mitään todellista.
- ALV-raporttien tulkinta, hinnoittelu

- Hinnoittelu
- Lähes kaiken.
- Tilinpäätöksen hyväksikäytön

10. Mitä taloushallinnon asioita tahtoisitte oppia?

- kaikissa asioissa oppimista
- verotus
- mahdollisista tuista
- Kannattavuuden hallinta
- Kaikki osa-alueet ovat tärkeitä. Haluaisin, että niiden hyväksikäyttö olisi "automaatio".
- EOS
- kaikkia
- Ulkomaankauppaan liittyvät osiot
- Budjetointia, investoinnin suunnittelua, tilinpäätöstä
- Tulopuolen kasvatusta
- Paremmin tulkitsemaan tilinpäätöstietoja
- Tulkitsemaan tilinpäätöslukuja
- tilinpäätöksen kokonaistulkinta
- Maksuvalmiuden tehostaminen
- Kustannusseuranta ja budjetointi
- Kokonaisuus. tässä mennään mutu-tuntumalla
- Kirjanpidon tulkitseminen, hinnoittelu
- En mitään näillä näkymillä
- Perusopit voisi olla opastavia.
- Tilinpäätöksen hyödyntämisen, Kannattavuuden hallinnan

5. Mitä aiheita koulutuksessa tulisi erityisesti käsitellä?

- Esim.edellä mainittuja sekä alaan liittyvää; koneistus, hitsaus....
- Pitkän tähtäimen suunnitelma. Ennusteet. Verotus. Työvoima
- en osaa sanoa
- Jos tulee muutoksia esim. lainsäädäntöön
- Arkipäivänä eteentulevia asioita
- Tunnuslukujen käyttö talouden suunnittelussa.
- Palvelualan hinnoittelumallia ja palvelualan toimintaedellytyksiä.
- Markkinatalous ????
- Toiminta ulkomaankaupassa

- Ajanhallintaa
- ED. Mainitsemaani tilinpäätöstietojen tulkintaa
- Tuotteen hinnoittelua ja työn tuottavuutta
- Kannattavuuden hallinta
- Tietokoneen käyttö
- Yrityksen kannattavuus, Markkinoinnin tehostaminen (oikeiden asiakkaiden segmentointi)
- Hinnoittelua suhteessa kustannuksiin, tilinpäätöksen lukua, budjetin suunnittelua
- hallittu eläköityminen ja irtautuminen yrityksen johdosta
- Taloushallintoa taloushallinnosta mitään tietämättömille. Toki tulisiko siihen sitten osallistuttua kun on tähänkin asti pärjännyt.
- Taloushallinto, verotus
- perusoppeja.
- Lähinnä yrityksen toimintaan liittyviä kursseja
- Olen lähes eläkeiässä ja siksi en enää näe lisäkoulutukselleni järkevää perustetta.

TULOSLASKELMAN KAAVA (Kirjanpitoasetus 1339/1997, 1§)

1. LIIKEVAIHTO
2. Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos
3. Valmistus omaan käyttöön
4. Liiketoiminnan muut tuotot
5. Materiaalit ja palvelut
a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat
aa) Ostot tilikauden aikana
ab) Varastojen muutos
b) Ulkopuoliset palvelut
6. Henkilöstökulut
a) Palkat ja palkkiot
b) Henkilösivukulut
ba) Eläkekulut
bb) Muut henkilösivukulut
7. Poistot ja arvonalentumiset
a) Suunnitelman mukaiset poistot
b) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä
c) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset
8. Liiketoiminnan muut kulut
9. LIIKEVOITTO (-TAPPIO)
10. Rahoitustuotot ja -kulut
a) Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä
b) Tuotot osuuksista omistusyhteisyhteisöissä
c) Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista
d) Muut korko- ja rahoitustuotot
e) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista
f) Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista
g) Korkokulut ja muut rahoituskulut
11. VOITTO (TAPPIO) ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ
12. Satunnaiset erät
a) Satunnaiset tuotot
b) Satunnaiset kulut
VEROJA
14. Tilinpäätössiirrot
a) Poistoeron muutos
b) Vapaaehtoisten varausten muutos
15. Tuloverot
16. Muut välittömät verot
17. TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

TASEEN KAAVA (Kirjanpitoasetus 1339/1997, 6§)

V a s t a a v a a	V a s t a t t a v a a
A PYSYVAT VASTAAVAT	A OMA PAAOMA
I Aineettomat hyödykkeet	I Osake-, osuus- tai muu
1. Kehittämismenot	II Ylikurssirahasto
2. Aineettomat oikeudet	III Arvonkorotusrahasto
3. Liikearvo	IV Käyvän arvon rahasto
4. Muut pitkävaikutteiset	V Muut rahastot
5. Ennakkomaksut	1. Vararahasto
II Aineelliset hyödykkeet	2. Yhtiöjärjestyksen tai
1. Maa- ja vesialueet	3. Muut rahastot
2. Rakennukset ja	V Edellisten tilikausien voitto
3. Koneet ja kalusto	VI Tilikauden voitto (tappio)
4. Muut aineelliset	B TILINPAATOSSIIIRTOJEN
5. Ennakkomaksut ja	1. Poistoero
III Sijoitukset	2. Vapaaehtoiset varaukset
1. Osuudet saman	C PAKOLLISET VARAUKSET
2. Saamiset saman	1. Eläkevaraukset
3. Osuudet	2. Verovaraukset
4. Saamiset	3. Muut pakolliset varaukset
5. Muut osakkeet ja	D VIERAS PAAOMA
6. Muut saamiset	1. Joukkovelkakirjalainat
B VAIHTUVAT VASTAAVAT	2. Vaihtovelkakirjalainat
I Vaihto-omaisuus	3. Lainat rahoituslaitoksilta
1. Aineet ja tarvikkeet	4. Eläkelainat
2. Keskeneneräiset tuotteet	5. Saadut ennakot
3. Valmiit tuotteet/tavarat	6. Ostovelat
4. Muu vaihto-omaisuus	7. Rahoitusvekselit
5. Ennakkomaksut	8. Velat saman konsernin
II Saamiset	9. Velat omistusyhteisyriyksille
1. Myyntisaamiset	10. Muut velat
2. Saamiset saman	11. Siirtovelat
3. Saamiset	
4. Lainasaamiset	
5. Muut saamiset	
6. Maksamattomat	
7. Siirtosaamiset	
III Rahoitusarvopaperit	
1. Osuudet saman	
2. Muut osakkeet ja	
3. Muut arvopaperit	
IV Rahat ja pankkisaamiset	